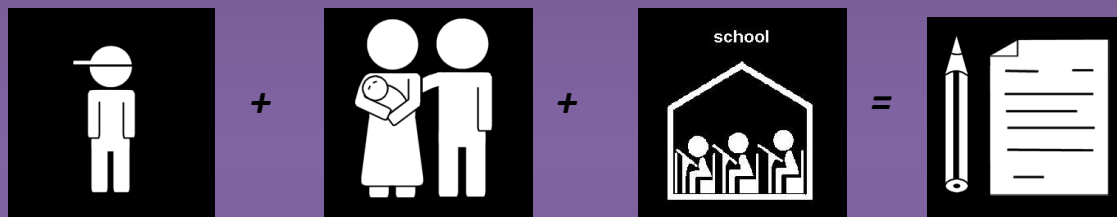

‘Ouders als partner’

Anke Voulon
Studentnummer: 2151148
Master SEN ZEOB
Begeleider: Dhr. T. Metselaar
Mei 2011

MARIJN¹

"Om 6.15 staat het gezin op, Marijn wordt aangekleed, geholpen met tandenpoetsen, verschonen, ontbijten en klaar maken voor school. Om 7.35 wordt Marijn opgehaald met de bus om naar de Liduinaschool te gaan. Om 16.00 komt Marijn thuis, gaat wat drinken krijgt een schone luier en één van de ouders houdt hem dan bezig. Wat ze doen is afhankelijk van zijn bui en het weer. Om 17.30 wordt er eten gekookt en houdt moeder Marijn in de gaten. Tijdens deze spitsuren heeft Marijn, zijn voorkeur om de meest verschrikkelijke dingen te doen: Hij haalt het hout uit de open haard en smeert zichzelf in met roet, hij doet de kraan open en laat de badkamer onderlopen, hij vist met zijn handen in de wc pot, hij trekt de pannen van het vuur of hij trekt de gordijnen van de rails. Ook heeft hij al menig deurklink vernield. Soms maakt hij een ballon kapot en eet hij hem op. Kortom: geen seconde zonder toezicht."²

¹ A. Koster, Stichting Marijn waarvan ouders toestemming hebben gegeven de naam te gebruiken voor deze citaat uit het boek Jong leren.

² Van Faassen, C (2010) Jong leren jong-/leren jongleren: De gevolgen van de Pakketmaatregel AWBZ voor ernstig meervoudig gehandicapte kinderen. Werkendam: Drukkerij Damen. Uitgave van het Bredaas Centrum Gehandicaptenbeleid BCG i.s.m. Uitgeverij Hollaers van Elkerzee B.V.

Inhoud

MARIJN	2
SAMENVATTING	5
INLEIDING	7
Persoonlijke motivatie	8
Actuele ontwikkelingen in de context en/of landelijk	8
HOOFDSTUK 1 DE ONDERZOEKSVRAAG	10
1.1 Aanleiding van het onderzoek	10
1.2 Probleemstelling	10
1.3 Verantwoording van de probleemstelling	11
1.3.1 Doel van het onderzoek	11
1.3.2 Doel in het onderzoek	11
1.3.3 De onderzoeksvraag	11
1.3.4 Deelvragen	11
1.4 Huidige situatie	11
2.1 Het belang van 'ouders als partner'	13
2.3 Studiereis Canada	14
2.3.1 Shared solutions	14
2.3.2 Michael Fullan	15
2.3.3 Ouders als 'stakeholders'	15
2.4 Wensen en verwachtingen	16
2.5 De doelgroep en hun gezinnen	17
2.6 Wat is er op de Liduinaschool al bekend om ouders te betrekken bij het opstellen van het IHP?	18
2.6.1 Welke vragen stel ik aan ouders om ze te betrekken bij het opstellen van het IHP?	18
2.6.2 Hoe zien zij hun kind?	19
2.6.3. Vanuit welke vakgebieden kan ik vragen stellen?	19
2.7 Communiceren met ouders	20
3.1 De onderzoeksvraagstelling	21
3.2 De onderzoekscontext	21
3.3 De onderzoeksstrategie	21
3.4 Onderzoekseenheden	22
3.5 Het onderzoeksprotocol	22

3.6 De onderzoeksmethoden en onderzoeksinstrumenten	22
3.8 Ethiek	23
HOOFDSTUK 4 RESULTATEN VAN DE DATA-ANALYSE	24
4.1 Wat is het belang van 'ouders als partner' in het opstellen van een individueel handelingsplan?	24
4.2 Wat is het effect van het betrekken van ouders bij het opzetten van het individueel handelingsplan?	24
4.3 Welke theorieën bestaan over ouderbetrokkenheid t.a.v. het individueel handelingsplan?	25
4.4 Wat is er op de Liduinaschool al gedaan, wanneer het gaat om het betrekken van ouders bij het opstellen van het individueel handelingsplan?	27
4.5 Welke vragen stel ik aan ouders om ze te betrekken bij het opstellen van het IHP?	27
HOOFDSTUK 5 CONCLUSIES EN WAARDERING ONDERZOEK	29
5.1 Conclusies	29
5.2 Integratie conclusies: hoe kan ik de conclusies verwerken in de praktijk?	29
5.3 Aanbevelingen	30
5.4 Discussie	31
HOOFDSTUK 6 EVALUATIE EN REFLECTIE	32
6.1 Hoe heb ik het onderzoek ervaren?	32
6.2 Persoonlijke reflectie op onderzoeksverloop	32
6.3 Reflectie op mijn persoonlijke professionele ontwikkeling	32
6.4 Reflectie op mijn ontwikkeling als onderzoeker	33
6.5 Doelrealisatie	33
6.6 Opbrengst en hoe verder hiermee?	34
6.7 Critical friends	34
LITERATUURLIJST	36
BEGRIPPENLIJST	38
BIJLAGEN	40

SAMENVATTING

In het najaar van 2010 heb ik het boek 'Jongleren' ontvangen, uitgave van het Bredaas Centrum Gehandicaptenbeleid BCG i.s.m. Uitgeverij Hollaers van Elkerzee BV. Aan de uitgave van dit boek hebben verschillende ouders³ van leerlingen uit mijn klas deelgenomen door hun persoonlijke verhaal te vertellen. Ik heb hiervoor als aanname het verhaal van Marijn, een leerling uit mijn klas gekozen.

Ik werk als leerkracht een aantal jaren met deze kinderen in de groep en dacht een goed contact te hebben met de ouders. Waarbij ouders aan mij vragen konden stellen en ik op de hoogte was van de thuissituatie, maar mijn beeld bleek toch niet 'helemaal' overeen te komen, ik werd er stil van...⁴ Hierbij stelde ik mezelf de vraag: 'Hoe kan ik er voor zorgen dat het contact tussen school en ouders versterkt kan worden?'

Om de informatie te kunnen verwerken binnen de bestaande middelen die op dit moment op de Liduinaschool wordt gebruikt, wordt er uitgegaan van het individueel handelingsplan. Dit heeft uiteindelijk geleid tot mijn onderzoeksvraag:

Hoe kan ik de ouders van de leerlingen uit de laagniveau anti-klassen meer betrekken bij het opstellen van het individueel handelingsplan op de Liduinaschool?

De belangrijkste conclusies uit mijn onderzoek:

- Investeer in een goed partnerschap, dit bevordert de ontwikkelingskansen van het kind.
- Bij 'goed partnerschap' is het van belang dat succesfactoren van partnerschap niet eenzijdig vanuit school kunnen zijn. Je kunt de relatie met ouders willen versterken en erin investeren, maar ouders en school moeten ook bereid zijn om als partner met elkaar om te gaan. Het vergt van scholen en directies dat ze open en transparant met ouders communiceren en informeren.
- In gesprek gaan met ouders vraagt een zeker respect en begrip voor elkaar. In het respectvol communiceren wordt het geaccepteerd dat de ander een andere kijk op de wereld heeft. Alleen deze acceptatie kan al heel wat communicatieproblemen voorkomen. Op deze manier blijf je als leerkracht ook zo veel mogelijk uit het gebied van het oordelen.
- Ga in gesprek met de ouders voordat het individueel handelingsplan wordt opgesteld, met als doel ouders laten meedenken over de doelstellingen van het komende schooljaar. Het leggen van accenten binnen het onderwijsprogramma en wat zij willen dat hun kind leert, daarnaast over de toekomstverwachting. Dit kan voor de leerlingen die al minstens één jaar op school zitten bij de ouderavond aan het eind van het jaar en bij 'nieuwe' leerlingen tijdens het huisbezoek.
- Stel doelgericht vragen, begin het gesprek 'losjes', maar maak het doel van het gesprek helder, samen het individueel handelingsplan opstellen (bijlage 1).

³ Overall waar ouders staat dient eveneens verzorgers te worden gelezen.

⁴ N.a.v. het persoonlijke verhaal van Marijn

- Het betrekken van ouders als partner bij het opstellen van een individueel handelingsplan is een proces wat tijd nodig heeft.
- Geef aan ouders tijdig aan wat ze kunnen verwachten van de school. En waar de (organisatorische) grenzen liggen en waarom bepaalde beslissingen die hun positie raken genomen worden, dit kan conflicten voorkomen.
- Laat ouders meedenken over het behalen van doelen: 'Wat willen jullie als ouders doen om ervoor te zorgen dat de doelstellingen behaald worden?'
- Het ontvangen van feedback van ouders, kan je als leerkracht versterken in de relatie met ouders

Zo gaan we samen op weg naar een passend onderwijsprogramma!

INLEIDING

Dit onderzoek is uitgevoerd door Anke Voulon (28 jaar). Ik ben sinds 2006 werkzaam als leerkracht op de Liduinaschool in Breda. Voordat ik in het speciaal onderwijs terecht kwam heb ik nog een half jaar in het regulier onderwijs gewerkt en ruim vijf jaar op het orthopedagogisch dagcentrum (ODC) 't Overstapje⁵ in Raamsdonksveer.

Op het ODC heb ik gewerkt op diverse groepen binnen het dagcentrum van autismespectrum stoornissen tot ernstig meervoudig gehandicapte leerlingen met een ontwikkelingsleeftijd van 3 mnd. Daarnaast ook een schoolvoorbereidende groep gestart binnen een reguliere basisschool 'De Heilighart' school in Dongen. Hier zaten kinderen tussen de 3-4 jaar in de schoolvoorbereidende fase met als doel de kinderen te observeren en te plaatsen op een school die bij het kind aansloot, bij voorkeur regulier onderwijs waar mogelijk.

De Liduinaschool⁶

De Liduinaschool is een REC 3 school, gericht op onderwijs aan kinderen met een lichamelijke handicap of ziekte, dan wel een verstandelijke of meervoudige handicap. De Liduinaschool is een school voor zeer moeilijk lerende in de leeftijd van 4 tot 20 jaar, die woonachtig zijn in de omgeving Breda. Het gaat om leerlingen die een verstandelijke beperking hebben. Ook voor leerlingen die naast een verstandelijk een bijkomende lichamenlijk beperking hebben, verzorgt de school het onderwijs.

Missie van de school

Wij bieden onze leerlingen een gespecialiseerde leer-en werkomgeving waardoor zij optimaal maatschappelijk kunnen participeren.

Visie

- Wij bieden onze leerlingen door onderwijs en expertise een gedifferentieerd ontwikkelingsperspectief, waarin wij zelfstandigheid en competentieontwikkeling stimuleren.
- Hierbij werken wij proactief samen met ouders en ketenpartners.
- Wij hebben hart voor onze leerlingen en we zijn trots op de meerwaarde die we hen, hun ouders en het onderwijsveld bieden.

De klas

Het onderzoek is uitgewerkt in het schooljaar 2010-2011 in mijn eigen groep, klas 2 e. Deze groep heeft het afgelopen jaar een verandering meegemaakt in het aantal leerlingen, deze is namelijk samengevoegd met een soortgelijke groep binnen het team.

In de praktijk houdt dit in dat ik aan het begin van het schooljaar 5 leerlingen in de klas had met een IQ⁷ tot 35 met een autismespectrum stoornis (ASS) in de

⁵ ODC 't Overstapje is een orthopedagogisch dagcentrum voor kinderen in de leeftijd van 0 tot 18 jaar onderdeel van Stichting Prisma.

⁶ Liduinaschool, Schoolgids 2009-2010

⁷ Een getal om intelligentie uit te drukken, onder de 35 spreken we van een zwaar verstandelijke Beperking.

leeftijdscategorie 7 t/m 10 jaar. Vanaf 28 februari , acht leerlingen met IQ tot 35 met een autismespectrumstoornis (ASS) in de leeftijdscategorie 7 t/m 14 jaar.

Deze groep is geplaatst in team 2, de basale ontwikkelingsstroom binnen de Liduinaschool. Voor mijn onderzoek blijf ik bij de leerlingen die vanaf het begin van het schooljaar bij mij in de klas zaten.

Persoonlijke motivatie

Ik ben iemand met passie en liefde voor onderwijs, die op zoek gaat naar nieuwe uitdagingen voor zowel de leerlingen als mezelf. Vorig schooljaar ben ik daarom gestart met de tweejarige Master SEN REC 3 opleiding. Na het eerste jaar heb ik besloten over te stappen naar de Master SEN ZEOB (zeer ernstige ontwikkelingsbeperkingen), omdat ik me wilde specialiseren in de doelgroep waarmee ik nu vijf jaar werk.

Mijn onderzoek richt zich op het betrekken van de ouders bij het opstellen van het individueel handelingsplan. Met als doel de verwachtingen van elkaar inzichtelijk te maken. Door als leerkracht te weten wat ouders van hun kind verwachten kunnen we rekening houden met elkaars wensen en verwachtingen. Allemaal ten goede van de leerling.

Actuele ontwikkelingen in de context en/of landelijk

Afgelopen najaar is het boek 'Jongleren', uitgave van het Bredaas Centrum Gehandicaptenbeleid BCG i.s.m. Uitgeverij Hollaers van Elkerzee BV uitgekomen. Aan de uitgave van dit boek hebben verschillende ouders van leerlingen bij mij in de klas deelgenomen door hun persoonlijke verhaal te vertellen.

Wanneer het gaat over ouderbetrokkenheid wordt er steeds op zoek gegaan naar manieren om deze binnen het onderwijs te kunnen vergroten. De vragen worden niet alleen in de klas gesteld, maar ook vanuit de Tweede Kamer komen vragen hierover. In het kader van het passend onderwijs:

Vragen van het lid Van der Ham (D66) aan de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap over de ontwikkeling van passend onderwijs en de betrokkenheid van ouders daarbij. (Ingezonden 22 december 2010) ⁸

1 Kunt u aangeven op welke wijze en wanneer u welke ouderorganisaties betreft in de totstandkoming van het wetsvoorstel dat passend onderwijs wettelijk moet verankeren?

2 Welke acties heeft u sinds het algemeen overleg van 11 februari 2010 richting ouderorganisaties ondernomen om de positie van ouders in de ontwikkeling van het passend onderwijs te versterken?

⁸ <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/onderwijspersoneel/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2010/12/22/kamervragen-over-de-ontwikkeling-van-passend-onderwijs-en-de-betrokkenheid-van-ouders-daarbij.html>

3 Kunt u deze vragen beantwoorden voor het verschijnen van de beleidsbrief over passend onderwijs in januari 2011?

Kortom een actueel onderwerp wat binnen alle lagen van het onderwijs een rol speelt.

HOOFDSTUK 1 DE ONDERZOEKSVRAAG

1.1 Aanleiding van het onderzoek

Tijdens de oriëntatie bij de keuze van mijn meesterstuk had ik voor mezelf snel een thema 'ouders als partner'. Daarna heeft het heel wat denkwerk gekost om uiteindelijk tot mijn onderzoeksvraag te kunnen komen. Een doorbraak hierin was het boek 'Jongleren' wat ik afgelopen najaar ontving, hierin staan o.a. van drie leerlingen uit mijn klas de ervaringen beschreven. Daarom start het meesterstuk met 'Marijn' een leerling die dit schooljaar voor het derde jaar bij mij in de klas zit.

Door als leerkracht en ouders afzonderlijk naar het kind te kijken en zo de verwachtingen van elkaar in kaart te brengen kunnen we samenwerken aan het ontwikkelingsproces van het kind. Over welke vragen het zal gaan, daar verwacht ik antwoord op te krijgen tijdens mijn onderzoek.

Ik vind het belangrijk om als leerkracht het contact met de ouders zo te onderhouden, zodat ouders met vragen naar mij kunnen komen. En dat ik als leerkracht vragen aan de ouders kan stellen. Ouders kennen hun kind het beste en zijn de grootste informatiebron als het om hun kind gaat.

1.2 Probleemstelling

In mijn klas ervaar ik dat ouders vaak net als de school hulpvragen hebben rondom de begeleiding van hun kind. Deze vragen liggen op een breed vlak, waarbij het meestal gaat om vragen rondom de praktische begeleiding van hun kind zoals 'Kunnen jullie ervoor zorgen dat ons kind tijdens het buiten spelen niet teveel zand eet?' of 'Willen jullie de zindelijkheidstraining van ons kind nog een keer opstarten?' Dit zijn vragen die ouders aan de leerkracht stellen.

Met deze vragen gaan we op de Liduinaschool wanneer het mogelijk is, aan de slag. In sommige gevallen wordt overlegt met de verschillende ondersteunende diensten. De transfer van school naar thuis en van thuis naar school ervaar ik in de praktijk soms als lastig. Zoals ik in het voorbeeld van 'Marijn' schets, verwacht ik als leerkracht te weten hoe hun kind thuis is, door de gesprekken en het heen-en-weer schriftje, maar vanuit het boek heb ik gemerkt dat deze informatie niet gelijk is aan mijn beeld wat ik als leerkracht van Marijn had.

De verwachtingen en ervaringen die de ouders thuis en op school hebben kunnen elkaar overlappen, maar daarnaast ook heel verschillend zijn. Om samen met het kind te kunnen werken is het verwachtingspatroon een uitgangspunt. Hoe zien ouders hun kind en wat zijn de verwachtingen? Hoe zien zij de toekomst? Hetzelfde geldt hierbij voor de school.

Aan het eind van het onderzoek wil ik een aantal handvatten hebben om ouders van de leerlingen uit de laag niveau klassen meer te kunnen betrekken bij het opzetten van een individueel handelingsplan. Om zo de samenhang tussen zorg, onderwijs en ouders te vergroten, wat ten goede komt aan het onderwijsproces van het kind. Dit wil ik gaan bereiken door te starten met een literatuuronderzoek, om zo te ontdekken wat er op dit gebied in ontwikkeling is.

1.3 Verantwoording van de probleemstelling

1.3.1 Doel van het onderzoek

Ouders als partner zien, door hun kennis en ervaring te gebruiken om samen een individueel handelingsplan op te stellen. Dit wil ik gaan bereiken door de verwachtingen en bevindingen van ouders inzichtelijk en bespreekbaar te maken. Hiernaast te laten zien waarom ik als leerkracht bepaalde keuzes rondom doelstellingen voor een kind maak.

Om op deze wijze als leerkracht (school), ouders en soms ook met andere zorginstanties waar de leerling gebruik van maakt, uiteindelijk volgens dezelfde lijn de leerling te begeleiden. Zodat we van elkaar weten waar we met de leerling naar toe willen en wat er voor nodig is om dat doel te kunnen bereiken. (gezamenlijke visie en missie)

1.3.2 Doel in het onderzoek

In dit onderzoek wordt informatie verzameld, zodat ik samen met ouders een individueel handelingsplan kan opstellen. Door voor mijn literatuuronderzoek op zoek te gaan naar theorieën en voorbeelden van werkwijzen waarop dit gebeurt, verwacht ik een koppeling te kunnen maken naar het onderzoeksresultaat.

1.3.3 De onderzoeksvraag

Hoe kan ik de ouders van de leerlingen uit de laagniveau auti-klassen meer betrekken bij het opzetten van het individueel handelingsplan op de Liduinaschool?

1.3.4 Deelvragen

Deze vraag wil ik beantwoorden aan de hand van onderstaande deelvragen:

- Wat is het belang van 'ouders als partner' in het opstellen van een individueel handelingsplan?
- Wat is het effect van het betrekken van ouders bij het opzetten van het individueel handelingsplan?
- Welke theorieën bestaan over ouderbetrokkenheid t.a.v. het individueel handelingsplan?
- Wat is er op de Liduinaschool al gedaan, wanneer het gaat om het betrekken van ouders bij het opstellen van het individueel handelingsplan?
- Welke vragen stel ik aan ouders om ze te betrekken bij het opstellen van het individueel handelingsplan?

1.4 Huidige situatie

Op dit moment wordt het individueel handelingsplan (IHP) gemaakt op voorstel van de Commissie van Begeleiding (CVB⁹). De CVB schrijft het integratief¹⁰ beeld van de leerling, geeft de bevorderende en belemmerende factoren weer en bekijkt het ontwikkelings-en uitstroomperspectief¹¹. Op basis daarvan wordt het arrangement¹² samengesteld met daarbij aansluitend de onderwijs ondersteuners¹³. Waarna de leerling in een leerroute wordt geplaatst.

⁹ Commissie van Begeleiding

¹⁰ Hierin wordt beschreven wat er aan de hand is met het kind, zijn beperking.

¹¹ Er zijn 3 stromen op de Liduinaschool: A de cognitieve, B praktisch-cognitieve en de C praktische stroom

¹² Wat vraagt het kind van de school? Welke leerstroom en onderwijsondersteuners?

De leerkracht maakt het IHP (bijlage 2), hierin staan de doelen waaraan het komende schooljaar met het kind wordt gewerkt. Daarnaast is er aandacht voor de pedagogische en didactische begeleiding, fysieke inrichting (leer-werkomgeving) en de hulpmiddelen waarvan de leerling gebruik maakt.

Vanaf afgelopen schooljaar is er een onderdeel m.b.t. de AWBZ¹⁴ (extra zorggelden die de ouders aan de school geven om de zorg voor hun leerling zo te organiseren zodat de leerling op school onderwijs kan volgen) zorg toegevoegd. Hierin staat het aantal zorguren die de leerling mee naar school brengt beschreven. En daarnaast wordt er uitgelegd hoe deze uren worden ingevuld.

Nadat de leerkracht het plan heeft opgesteld wordt het door de adjunct-directeur (voorzitter CVB) ondertekend waarna het mee naar de ouders gaat. Ouders lezen en ondertekenen het IHP wanneer ze het in orde vinden. Wanneer er vragen zijn kunnen ze die aan de leerkracht stellen d.m.v. het heen-en weer schriftje of een telefoongesprek.

In de praktijk ervaar ik dat er op dit moment te weinig dialoog is m.b.t. de gestelde doelen en de verwachtingen van ouders. Wat willen zij dat hun kind gaat leren en waarom? En daarnaast hoe zien zij hun kind? En daarbij wat willen de ouders zelf doen om ervoor te zorgen dat doelen behaald kunnen worden? In de praktijk gaat het er bij mij vooral om het algemene stuk hoe gaat het met het kind en als dat goed is vinden de meeste ouders dat wel voldoende. Maar er is naar mijn mening meer uit te halen.

Als leerkracht probeer ik ouders uit te dagen om vragen te stellen en ook het onderwerp toekomstperspectief naar voren te halen. Uit ervaring weet ik dat de ouders uit mijn klas dit een heel moeilijk onderwerp vinden, waar sommigen liever niet aan denken. In mijn beleving is op dit moment de school regisseur maar volgens mij is dat een taak voor school en ouders.

Mijn doel is bereikt wanneer ik in gesprek ben geweest met de ouders. Waarin het IHP naar voren wordt gebracht en er een dialoog in de vorm 'ouders als partner' ontstaat. Hierin worden toekomstverwachtingen naar elkaar uitgesproken, maar ook wat de mogelijkheden van ouders zijn om ervoor te zorgen dat bepaalde onderwijsdoelstellingen behaald kunnen worden.

Door van elkaar inzichtelijk te hebben wat de verwachtingen zijn, kan dit de onderlinge relatie tussen ouders en de leerkracht versterken. Wanneer de verwachten geheel verschillend zijn, kunnen de partijen nader tot elkaar proberen te komen.

Alleen op deze manier weten we van elkaar waaraan we met de leerling werken en waarom de keuze is gemaakt. Het uiteindelijke doel hiervan is een gezamenlijke aanpak door iedereen die met de leerling werkt. Op deze wijze wordt er voor de leerling met ASS zoveel mogelijk gewerkt volgens een eenduidige aanpak, wat de ontwikkeling bevordert en de omgeving (ouders, leerkrachten en anderen) duidelijkheid schept.

¹³ Logopedisten, ergotherapeuten, spelbegeleiders, fysiotherapeuten en dergelijke.

¹⁴ Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten

HOOFDSTUK 2 THEORETISCHE ONDERBOUWING

Voor het literatuuronderzoek zijn de onderzoeksvraag en de hieronder volgende, deelvragen de domeinen geweest die ik heb onderzocht.

- Wat is het belang van 'ouders als partner' in het opstellen van een individueel handelingsplan?
- Wat is het effect van het betrekken van ouders bij het opzetten van het individueel handelingsplan?
- Welke theorieën bestaan over ouderbetrokkenheid t.a.v. het individueel handelingsplan?
- Wat is er al gedaan op het gebied het betrekken van ouders bij het IHP op de Liduinaschool?
- Welke vragen stel ik aan ouders om ze te betrekken bij het opstellen van het IHP?

2.1 Het belang van 'ouders als partner'

Er zijn wereldwijd verschillende theorieën ontstaan rondom het thema 'ouders als partner'. Er was één sterke overeenkomst, uit alle onderzoeken blijkt dat de samenwerking tussen school en ouders van groot belang is. Een goed 'partnerschap' bevordert de ontwikkelingskansen van de leerling. Onder het partnerschap wordt verstaan: een proces waarin school en ouders er op uit zijn elkaar wederzijds te ondersteunen en waarin ze proberen hun bijdrage aan de opvoeding van het kind op elkaar af te stemmen, met als doel, het leren, de motivatie en de ontwikkeling van het kind te bevorderen.¹⁵ (Nederlands Jeugd instituut, onderwijs en jeugdzorg 2008)

Het individueel handelingsplan is een instrument waarmee op de Liduinaschool wordt gewerkt. In het IHP staan de doelen vermeld waaraan er met die leerling komend schooljaar wordt gewerkt. Het instrument wordt in eerste instantie opgesteld door de leerkracht m.b.t. doelen vanuit Datacare¹⁶, hierin staan vastgestelde doelen opgenomen (CED¹⁷ IQ tot 35). De leerkracht maakt een keuze uit de doelen die bij het kind aansluiten. Hiervoor is het belangrijk dat de leerkracht een goed beeld van het kind heeft. Aan het begin van het schooljaar kan dat lastig zijn. Vooral aan het begin van de schoolcarrière, het is een heel nieuwe start wanneer leerlingen voor het eerst op school komen.

2.2 Het effect van het betrekken van ouders bij het opstellen van een individueel handelingsplan

In het adviesrapport van de onderwijsraad met als thema 'ouders als partner', februari 2010¹⁸, staat vermeld dat de succesfactoren van partnerschap niet eenzijdig vanuit school zijn. Je kunt als school de relatie met de ouders willen versterken en erin investeren, maar ouders en scholen moeten ook bereid zijn om als partner mee

¹⁵ Nederlands Jeugd instituut, onderwijs en jeugdzorg 2008

¹⁶ Datacare is een leerlingvolgsysteem

¹⁷ Leerlijnen samengesteld door de CED, samen met cursusteam Eowyn en scholen en KDC's. Het dient als hulpmiddel om planmatig te kunnen werken.

¹⁸ <http://www.onderwijsraad.nl/upload/publicaties/571/documenten/ouders-als-partners.pdf>

te werken. Het vergt van scholen en directies dat ze open en transparant¹⁹ met ouders communiceren en informeren.

Van ouders vraagt het een zeker respect en begrip voor de taak en opdracht van de leerkracht. Dat is een kwestie van cultuur, houding en vaardigheden. Het is in ieder geval van belang dat zo veel mogelijk ouders begrijpelijke informatie ontvangen, op de eerste plaats over de (onderwijs) prestaties van hun kind, maar ook over de (kwaliteit van de) school.

Wanneer je kijkt naar de invloed van het ontwikkelen van conflicten op school is het altijd beter ze te voorkomen dan ze op te lossen. Door vooral ouders en leerlingen tijdig te vertellen wat ze kunnen verwachten van de school. En waar de (organisatorische) grenzen liggen en waarom bepaalde beslissingen die hun positie raken genomen worden. Kun je dit soort zaken voorkomen.

Andersom kan een school een gebrekkige opvoeding thuis niet geheel compenseren en heeft die verantwoordelijkheid ook niet. Echter, de school heeft volgens de onderwijsraad wel een inspanningsplicht in het bereiken van ouders en het werken aan goede contacten.

2.3 Studiereis Canada

Van 14 t/m 21 november 2009 heb ik deelgenomen aan een studiereis naar Canada, Ontario, Toronto vanuit REC3 West-Brabant. Dit is een samenwerkingsverband van vijf scholen voor speciaal onderwijs aan kinderen met een verstandelijk, lichamelijke beperking of chronische ziekte.

Het doel van deze studiereis was de ontwikkelingen rondom 'passend onderwijs' daar te bekijken, een provincie waar ze een ander onderwijsstelsel hanteren.

Tijdens deze studiereis heb ik diverse scholen bezocht en ook verschillende presentaties en workshops van bekende Canadese onderwijsvernieuwers bezocht.

2.3.1 Shared solutions²⁰

In het boek 'Shared Solutions' (gedeelde oplossingen) . Wordt aangegeven dat je de conflicten die op verschillende manieren ontstaan kunt voorkomen. Door in eerste instantie een positief onderwijsklimaat te creëren, waarbinnen je bouwt aan een effectieve manier van communiceren. Deze punten worden in het boek benadrukt als 'the key to building positieve relationships'

Persoonlijk vind ik de term 'conflicten' meteen erg 'zwaar' klinken, wel is het belangrijk om je bewust te zijn hoe je dit kunt voorkomen. En dat een vorm van effectief communiceren, waarin doelgericht wordt gecommuniceerd kan een positieve bijdrage leveren.

¹⁹ Uit 'The Six Secrets of Change' van Michael. Fullan. Laat aan elkaar zien wat het resultaat van het werk is.

²⁰ Shared Solutions (2007) *'a guide to preventing and resolving conflicts, regarding programs and services for students, with special education needs' Ontario*

2.3.2 Michael Fullan

'Be the change you wish to see in the world'

Michael Fullan, een Canadase onderwijsvernieuwer die gaat in op veranderingsprocessen binnen een schoolorganisatie. In zijn presentatie²¹ en in de literatuur komt de term 'alignment' regelmatig terug. Hiermee wordt bedoeld alle binnen schoolorganisatie, ouders, leerkrachten, assistenten, directie en anderen werken allemaal via dezelfde visie, missie en werkwijze met het kind.

Bij het 'alignment' speelt communicatie een belangrijke rol. Er wordt gecommuniceerd m.b.v. vaste regels met overzichtelijke en duidelijke doelen. Kom tot de kern, maak het smal. Verder is het belangrijk om feedback te organiseren en de mensen feedback te geven. Luister naar de critici en sta daarvoor open, ook voor de ouders is hier een rol weggelegd.

Om dit als school te kunnen bereiken is het belangrijk dat de directeur deel uit maakt van de 'alignment' en mee leert in het proces. Zodat alle lagen van de organisatie betrokken zijn.

Transparantie is een term die in zijn boek²² terug komt, dit is onvermijdelijk als wenselijk voor een succesvolle organisatie. Het zorgt ervoor dat de organisatie minder bedreigend is, doordat iedereen weet waar informatie te vinden is en wie waarvoor verantwoordelijk is. Belangrijk is dat de informatie gemakkelijk toegankelijk is.

Tijdens de verschillende schoolbezoeken van de scholen de aangesloten waren bij het York Region district schoolboard (vergelijkbaar met een stichting) viel het op dat bij binnenkomst de visie, missie en de waarden van de school groots waren opgehangen. Dit zorgt er o.a. voor dat iedereen binnen de school 'letterlijk' waar de ziet waar de school voor staat.

2.3.3 Ouders als 'stakeholders'²³

Het gebrek aan schoolkeuze stelt Canadese ouders in een iets andere positie dan de ouders van Nederlandse leerlingen. Leerlingen worden op scholen geplaatst op basis van hun woonplek. Er zijn wel verschillende scholen (katholiek, Franstalig of Engelstalig) waartussen ouders kunnen kiezen, maar alle scholen hebben in meer of mindere mate zorg voor hun kinderen met SEN²⁴.

Het netwerk van de school bestaat uit een reguliere leerkracht, de Special Skills leerkracht²⁵, de assistent, directeur, onderwijs ondersteunend personeel en de ouders. Daarnaast is het ook een taak van de school om te helpen in het zoeken naar werk, woning en dagbesteding voor hun leerling.

²¹ Woensdag 18 november 2009 Canada, Toronto, Sheraton Hotel

²² M. Fullan, The six secrets of change (2008), Jossey-Bass a wiley print.

²³ Verslagen Canadareis (november 2009), REC3 West-Brabant

²⁴ Special education needs (= speciale onderwijszorg)

²⁵ Leerkracht met een aantekening speciaal onderwijs

Binnen de schoolboard is een netwerk/internetsite (children treatment network), waar allerlei informatie te vinden is. Hierin zijn o.a. logopedisten, artsen, wijkagent en fysiotherapeut vertegenwoordigd. Deze is opgezet door onderwijsinstanties, door services en door ouders en voor iedereen toegankelijk die met de leerling contact heeft.

Net als in Nederland is het bevorderen van de betrokkenheid van ouders bij de school een belangrijk punt. Scholen maken zichtbaar gebruik van ouders door hen in te zetten voor ondersteuning in de klas en schoolactiviteiten. Het kan zo zijn dat ouders een halve dag per week in de klas van hun leerling werken om op deze manier de begeleiding optimaal te kunnen houden.

In de provincie Ontario zien we dat er de laatste jaren veel immigranten zijn bijgekomen. De meeste van deze immigranten zijn niet bekend met de Canadese cultuur en beheersen de taal onvoldoende. Hiervoor zijn op verschillende scholen voorbeelden te zien waarbij de ouders, betrokken worden bij:

Taalontwikkelingprogramma's

Ondersteuning bij het leerproces van hun kind op leesgebied, kennis van computers. Ouders leren van de leraren hoe ze hun kind het best kunnen begeleiden bij het lezen, rekenen of huiswerk maken.

Verhuizen voor de school van hun kind

Tijdens één van de schoolbezoeken aan de scholen werd het verhaal verteld over de uitwerking van goede prestaties van de school en op de huizenprijzen. Ouders hebben het er voor over om voor een goede school te gaan verhuizen.

Ouders met een leerlingen met special needs worden serieus genomen, ook wanneer zij kritisch zijn op het gebied van de aanpak en de prestaties van de school. De bovenschoolse directeur schuwt het niet t.o.v. de medewerkers van de school de rol van de advocaat van de ouders te vervullen. Bij het Ontario College of Teachers is hiervoor een rechtbank gevestigd waar leerkrachten voor kunnen komen, in de praktijk is het in 2008, 73 keer voorgekomen dat een leerkracht zich moest verantwoorden.

Wanneer de ouders en de principal ervan overtuigd zijn dat ouders 'om' moeten in hun idee over de beste aanpak voor hun kind, kiezen zij voor de weg van de langste adem om datgene gedaan te krijgen wat ze als professionals het best achten voor hun kind.

2.4 Wensen en verwachtingen

Wat zijn de wensen en verwachtingen van ouders die hun kind op een speciaal onderwijs school plaatsen? In 2007 heeft de BOSK ²⁶ hier een onderzoek over gepubliceerd.

Wanneer hun kind op het speciaal onderwijs zit hebben ouders bepaalde verwachtingen volgens dit artikel. Het gaat specifiek over het doel van het onderwijs vanuit de ouders. De behoefte van de ouders is dat het onderwijs 'eruit moet halen

²⁶ Vereniging van motorisch gehandicapten en hun ouders
http://www.bosk.nl/files_content/onderwijs/Wat%20ouders%20zich%20wensen.pdf

wat erin zit' uitgaande van het totale kind, daarnaast vinden ouders het belangrijk dat de school een bijdrage levert aan de toekomstverwachting van het kind, met als doel een actieve deelname aan de samenleving (wonen, werken en vrijetijdsbesteding)

Er is ook aandacht voor de specifieke inhoud van het onderwijs. Volgens ouders moet het onderwijs een kind taal, lezen en rekenen leren naast de andere gebruikelijke leergebieden. En er niet alleen aandacht voor het ontwikkelen van de cognitieve vaardigheden, maar ook van de lichamelijke, creatieve en sociaal-emotionele ontwikkeling (weerbaarheid, seksuele ontwikkeling).

Daarnaast verwachten ouders nog therapieën en aandacht voor zelfstandig leven, wonen en werken.

Ik wil in mijn onderzoek ruimte maken voor de verwachtingen van de ouders van de leerlingen van mijn klas, wat zien hun als het toekomstperspectief van hun kind? En wat zijn concreet de wensen van de ouders? Met welk doel? En wat zijn de mogelijkheden van ouders om aan de doelen te werken?

2.5 De doelgroep en hun gezinnen

De leerlingen in mijn klas hebben een autismespectrumstoornis (ASS) met een IQ tot 35. De kenmerken van deze leerlingen zijn ernstige problemen op het gebied van de sociale interactie en de verbale en non-verbale communicatie. Deze stoornis beïnvloedt alles doordringend het handelen van de leerling op allerlei ontwikkelingsgebieden in allerlei situaties. Er zijn op de Liduinaschool specifieke afspraken gemaakt voor een leerling met een ASS, deze afspraken worden als bijlage toegevoegd aan het IHP. Hierin staan algemene afspraken over een leerlingen met ASS beschreven zoals een eenduidige consequente aanpak (bijlage 3). Het IQ van de leerlingen is vergelijkbaar met een kind van 1 ½ tot 2 ½ jaar. Hierdoor kunnen ze zich meestal niet verbaal uiten, zijn niet zindelijk en volledig afhankelijk van de mensen om hen heen.

De ASS in combinatie met het ontwikkelingsniveau van de leerling heeft een grote invloed op het gehele gezin. Dit kan op verschillende gebieden zijn sociaal emotioneel, ouders kunnen soms nauwelijks visite ontvangen of op visite gaan, fysiek en soms ook financieel. De impact van deze kinderen in de gezinnen kan variëren. Sommige families zijn in staat, om te gaan met deze problematiek, maar voor anderen is het een moeilijk proces. Het is daarom van belang in gedachte te houden dat het voor ouders een reis is om de diagnose, de gevolgen op hun kind en de leefwereld te accepteren (of in kleine stapjes mee om leren te gaan).

De behoeften t.a.v. de acceptatie van het kind kan afhankelijk zijn van:

- De specifieke kenmerken van hun kind (zoals leeftijd en niveau van functioneren)
- De eigen inter-persoonlijke middelen, o.a. sociaal emotionele positie van de ouders, cognitieve mogelijkheden en dergelijke.
- De beschikbaarheid van ouders over hulpmiddelen en diensten zoals thuiszorg, logeervoorzieningen en maatschappelijk werk.

Ouders hebben informatie die waardevol kan zijn over een aantal belangrijke aspecten t.a.v. de begeleiding van de leerling op school: ²⁷

- Ontwikkelingsgeschiedenis, van zwangerschap tot nu.
- Gezondheid van het kind
- Inzicht in professionals die betrokken zijn geweest bij tot nu toe verrichte begeleiding/diensten en hun ervaringen hiermee.
- Kunnen aangeven wat hun kind juist wel of niet leuk vindt, de interesses en waar de sensorische gevoeligheden liggen.
- Ouders weten hoe de leerling in de thuissituatie nieuwe vaardigheden heeft aangeleerd.
- Ouders kennen het gedrag van hun kind en de communicatiestrategieën die succesvol zijn geweest thuis en in de omgeving.
- Ouders hebben inzicht in de persoonlijkheid van hun kind.
- Ouders weten hoe een leerling op een nieuwe situatie (zoals een andere klas reageert) reageert. En hoe veel tijd ze nodig kunnen hebben om de nieuwe situatie te begrijpen.
- Ouders behartigen de belangen van hun kind. Het is belangrijk dat ze beschikken over de mogelijkheden om te worden betrokken als partners in het onderwijsprogramma voor hun leerling met ASS.
- Een sterk partnerschap zorgt voor een succesvolle ervaring op school en in de thuissituatie.

Positieve informatie geven, motiveert ouders. Vergeet daarom als leerkracht niet om positieve informatie te melden (door te schrijven of te bellen) zo vaak mogelijk. Dit kan van invloed zijn op de sfeer binnen het gezin 's avonds of in het weekend.

2.6 Wat is er op de Liduinaschool al bekend om ouders te betrekken bij het opstellen van het IHP?

In juni 2010 heeft mevrouw van Dongen leerkracht verbonden aan de Liduinaschool in Breda een plan oudercontacten geschreven. Er wordt in dit onderzoek ingegaan op de belangrijke wensen en verbeterpunten t.a.v. het opstellen in de verslaggeving (IHP). In hoofdstuk 4.4 wordt er dieper ingegaan op deze onderzoeksresultaten.

2.6.1 Welke vragen stel ik aan ouders om ze te betrekken bij het opstellen van het IHP?

Belangrijk bij het opstellen van de vragen naar de ouders t.a.v. het IHP is dat de ouders de ruimte krijgen om hun wensen en verwachtingen kenbaar te maken, zonder dat deze direct worden beoordeeld. Op deze wijze kun je als leerkracht rekening houden met deze verwachtingen of je het nu wel of niet mee eens bent is overigens niet van belang, het gaat erom dat je de onderwerpen bespreekbaar maakt en uiteindelijk op één lijn komt.

Wanneer we aan het begin van het schooljaar als school het IHP opstellen, wordt er ingegaan op het perspectief d.m.v. in de vorm van: 'M. is aangewezen op ZMLK-onderwijs, waarbij het onderwijsprogramma van leerroute C haalbaar lijkt te zijn. Het uitstroomperspectief is op basis van de huidige gegeven VSO-ZMLK

²⁷ Ministry of education (2007) Effective educational practices for students with autism spectrum disorders a resource guide, Queen's Printer for Ontario

leerroute C.' Maar hoe zien ouders het (toekomst)perspectief? Komt dit overeen of hebben zij een ander beeld van hun kind?

2.6.2 Hoe zien zij hun kind?

Bij het Q-fit model²⁸ wordt er in een sterkte-zwakke analyse samen met de ouders hun kind vergeleken met een kind met een 'normale ontwikkeling'. De insteek om ouders op deze manier bewust te maken van de beperking van de leerling. Ik vind dit een goede insteek. Maar wat houdt de beperking voor de leerling in de praktijk in, zowel thuis als op school? Wat vraagt de leerling?

Ik wil dit inzichtelijk maken door in gesprek te gaan met de ouders. Waarin het zal gaan over beeldvorming: wie is jullie zoon of dochter? En op welke wijze ouders de toekomst van hun kind zien. Daarnaast wil ik zelf als leerkracht laten zien dat ik ook transparant kan en wil zijn. Dit ga ik doen door ze de doelen vanuit de leerlijnen, waarmee de school werkt te laten zien. Waarbij ik aan de ouders, vraag om samen een doel te stellen voor het komende schooljaar, zo wordt het samen nadenken gestimuleerd. Dit is nieuw voor de ouders, ze hebben de doelen nog niet eerder gezien.

2.6.3. Vanuit welke vakgebieden kan ik vragen stellen?

Ik heb twee vakgebieden uitgekozen, waaruit ik ouders de leerlijnen laat zien. Hierbij heb ik binnen beide vakgebieden één item naar voren gehaald om het onderzoek overzichtelijk te houden.

Taal en communicatie, communicatieve voorwaarden

Het is een kenmerk dat kinderen met ASS ernstige problemen hebben op dit gebied, dit blijkt vanuit de theorie en mijn eigen onderwijspraktijk. Door de communicatie te stimuleren kunnen we de zelfredzaamheid van het kind stimuleren.

Bij de communicatieve voorwaarden gaat het om de basis van het communiceren zoals het kind vertrouwd laten raken met aandacht (aankijken, aanraken enzovoorts).

Sociaal emotionele ontwikkeling

Samen met de intern begeleider heb ik gekeken welke leerlijnen voor leerlingen met een IQ tot 35 al klaar waren, zodat ik deze als leidraad kon gebruiken voor het gesprek naar de ouders. Eén daarvan was de sociaal-emotionele ontwikkeling, als item kies ik voor zelfbeeld: jezelf kennen en waarderen.

De wereld van een autistische leerling is op het gebied van de sociaal-emotionele ontwikkeling moeilijk te begrijpen. We werken hierbij aan doelen om de leerlingen goed te begeleiden.

²⁸ <http://www.mianijland.nl>, zij verzorgen de module rondom het Q-fit model in de opleiding Master SEN ZEOB

2.7 Communiceren met ouders ²⁹

Communiceren met ouders om ze uiteindelijk als partner te kunnen gaan zien vraagt van de leerkracht vaardigheden op het gebied van de communicatie:

- **Respectvol**
Iemand die respectvol communiceert accepteert dat de ander een andere kijk op de wereld heeft. Alleen deze acceptatie kan al heel wat communicatieproblemen voorkomen. Op deze manier blijf je als leerkracht ook zo veel mogelijk uit het gebied van het oordelen.
- **Niet interpreteren van het communicatieve gedrag**
De leerkracht laat in zijn communicatie zien dat hij zich niet laat leiden door interpretaties van het communicatieve gedrag van de ander, maar geeft terug wat het waarneemt, bijvoorbeeld ik zie dat u steeds met uw ogen knippert.
- **Lichaamstaal**
Lichaamstaal zorgt voor het grootste deel van de communicatie er zijn al diverse onderzoeken over gedaan, we gaan uit van 55%. Samen met ouders worden soms ook emotionele onderwerpen besproken. In een gesprek waar emoties een grote rol spelen is het belangrijk om als leerkracht aan te geven dat je de emotie ziet, benoem wat je ziet. Zo laat je de ander zien dat hij gezien wordt, dat kan verdieping geven in het gesprek.
- **Het gezamenlijk doel, het welbevinden van het kind voor ogen hebben.**

Verder hebben we natuurlijk de algemene zaken rondom het in gesprek gaan met ouders:

- Toon betrokkenheid naar ouders toe.
- Geef ouders een hand en zorg voor veel oogcontact tijdens het gesprek.
- Begin het gesprek losjes, en houd een klein praatje.
- Bij een 'slecht-nieuws' gesprek begin je juist met het 'slechte nieuws'.
- Open het gesprek door aan te geven wat het doel is van het gesprek, zodat ouders weten waar ze aan toe zijn.
- Hebben ouders vragen inventariseer dit.
- Vraag tussendoor of ouders hun kind herkennen in het verhaal wat ik als leerkracht vertel, vraag door wanneer ouders vertellen over hun kind.
- Begin met de sterke punten en bespreek de groeikansen.
- Vraag feedback aan de ouders.
- Leg afspraken vast.

²⁹ Gil-Toresano B en van den Brand A, Ouders & Leerkrachten BV *respectvol communiceren met ouders*.

HOOFDSTUK 3 ONDERZOEKSMETHODOLOGIE

In dit hoofdstuk beschrijf ik hoe mijn onderzoek is opgebouwd.

3.1 De onderzoeksvraagstelling

In dit onderzoek staat de volgende onderzoeksvraag centraal: Hoe kan ik de ouders van de leerlingen uit de laagniveau anti-klassen meer betrekken bij het opzetten van het individueel handelingsplan op de Liduinaschool?

Deze vraag wil ik beantwoorden aan de hand van onderstaande deelvragen:

- Wat is het belang van 'ouders als partner' in het opstellen van een individueel handelingsplan?
- Wat is het effect van het betrekken van ouders bij het opzetten van het individueel handelingsplan?
- Welke theorieën bestaan over ouderbetrokkenheid t.a.v. het individueel handelingsplan?
- Wat is er op de Liduinaschool al gedaan, als het gaat om het betrekken van de ouders bij het individueel handelingsplan?
- Welke vragen stel ik aan ouders om ze te betrekken bij het opstellen van het individueel handelingsplan?

3.2 De onderzoekscontext

Het onderzoek vindt plaats op de Liduinaschool in Breda, dit is een school voor speciaal onderwijs (SO) en voorgezet speciaal onderwijs (VSO) aan zeer moeilijk lerende kinderen. Binnen de school zijn drie leerroutes aangegeven: de cognitieve stroom (A-stroom), de praktisch-cognitieve stroom (B-stroom) en de praktische stroom (C-stroom).

Het onderzoek zal plaats vinden in de praktische stroom (C-stroom) waarin mijn klas zich bevindt. Voor dit onderzoek ga ik van twee leerlingen de ouders vragen om samen mee te denken naar het individueel handelingsplan. De ouders van de ene leerling zijn van Marijn, waarmee het meesterstuk wordt geopend en de andere ouders van een andere willekeurige leerling uit mijn klas.

3.3 De onderzoeksstrategie

Mijn onderzoek is praktijk gericht. Het onderzoek zal leiden tot inzicht in de mogelijkheden om ouders te betrekken in het al bestaande individueel handelingsplan.

Naast literatuuronderzoek verkrijg ik door middel van dataverzameling gegevens. Deze gegevens zijn kwalitatief. Ik voer mijn onderzoek uit in het 'veld'. Het is niet de bedoeling dat de gegevens verspreid worden onder andere scholen, leerlingen of andere professionals.

3.4 Onderzoekseenheden

Volgens Frits Harinck³⁰ wordt er met onderzoekseenheden personen, zaken of objecten bedoeld. De onderzoekseenheden zijn homogeen, ze tonen geen verschillen. Het gaat erom hoe zij, in dit geval de ouders, tegen de vraagstelling aankijken.

3.5 Het onderzoeksprotocol

In dit onderzoek ga ik op zoek naar kennis en de houding die nodig is om ouders te betrekken bij het opstellen van het individueel handelingsplan. In eerste instantie d.m.v. een literatuurstudie, maar daarnaast door in gesprek te gaan met ouders. Het doel van het gesprek met de ouders is hen betrekken bij het opstellen bij het individueel handelingsplan.

Ik wil in de gesprekken meten wat de verwachtingen van de ouders zijn ten aanzien van hun kind, in algemene zin:

- Beeldvorming, wie is jullie zoon/dochter?
- Toekomstverwachting op het gebied van het einde speciaal onderwijs (t/m 13 jaar).
- Waar ligt voor jullie de accent binnen het onderwijs? En waarom?
- Wat willen jullie dat jullie kind graag leert?
- Wat willen jullie als ouders doen om ervoor te zorgen dat de doelstellingen behaald worden?

De doelstellingen van de onderstaande leerlijnen heb ik gekregen van de intern begeleider. Deze doelen ga ik aan de ouders geven en ik vraag ze per vakgebied twee doelstellingen aan te geven waaraan we het komende schooljaar met hun zoon zouden kunnen gaan werken:

- Taal-en communicatie met als item communicatieve voorwaarden
- Sociaal-emotionele ontwikkeling met als item

Op deze manier laat ik ouders ook meedenken in het proces wat nu vooral door mij als leerkracht wordt gedaan. Door hen te laten kijken naar de verschillende doelen, betrek ik ze bewust bij het onderwijsleerproces en werk ik transparant.

3.6 De onderzoeksmethoden en onderzoeksinstrumenten

In dit onderzoek heb ik gebruik gemaakt van verschillende onderzoeksmethoden.

- Literatuuronderzoek
Hoofdstuk 2 bestaat uit een literatuuronderzoek dat ik heb verricht, waarbij ik via de theorie antwoord heb gegeven op de deelvragen van mijn onderzoek.
- Oudergesprekken, april 2011.

3.7 Data-analyse

- Literatuuronderzoek
Uiteindelijk ga ik alle verkregen gegevens vergelijken met het literatuuronderzoek dat ik gedaan heb. Op deze manier wil ik alles aan elkaar koppelen zodat het één geheel wordt.

³⁰ F. Harinck, Basisprincipes praktijkonderzoek (2010), Apeldoorn, Grant.

- Oudergesprekken, door in gesprek te gaan met de ouders m.b.t. het opstellen van het individueel handelingsplan. (zie bijlage 1)

3.8 Ethiek

De ouders die hebben meegewerkt aan mijn onderzoek, weten dat de door hun verkregen data weergegeven wordt in dit onderzoeksrapport. Alle gegevens in dit onderzoek worden vertrouwelijk behandeld. Er worden geen namen gebruikt bij de data-analyse.

HOOFDSTUK 4 RESULTATEN VAN DE DATA-ANALYSE

In dit hoofdstuk presenteer ik de onderzoeksgegevens n.a.v. de deelvragen die ik in hoofdstuk 1 heb opgesteld. De gegevens, verkregen uit de gesprekken met de ouders zijn terug te vinden in bijlage 4-5.

4.1 Wat is het belang van ‘ouders als partner’ in het opstellen van een individueel handelingsplan?

Het belang van ‘ouders als partner’ bij het opstellen van het individueel handelingsplan, is de ontwikkelingskansen van de leerling bevorderen. Dit is een proces waarin school en ouders erop uit zijn elkaar te ondersteunen.

Dit proces begin je door met ouders in gesprek te gaan over hun kind. Waarin o.a. vragen op het langere termijn naar voren worden gebracht zoals het toekomstperspectief. Maar daarnaast ook op korte termijn, dit kan uitgaan van de vastgelegde doelstellingen vanuit het leerlingvolgsysteem, maar ook vanuit de hulpvraag van ouders, ‘wat willen jullie dat jullie kind leert?’ en ‘met welk doel?’. Op deze wijze wordt het proces om als leerkracht, school en ouders over het kind samen na te denken gestimuleerd.

Om als leerkracht en ouders op één lijn te kunnen komen, is het belangrijk dat er meer informatie wordt uitgewisseld en meer handvatten gegeven worden. Hiervoor is het belangrijk dat er naast ‘algemene gesprekjes’ zoals ‘hoe goed de leerling kan puzzelen’. Meer doelgericht (to-the-point) wordt gekomen.

Op deze wijze geef je de ouders meer ruimte voor, door communicatie op een effectieve wijze. Uit het onderzoek van mevrouw van Dongen is naar voren gekomen dat het een wens en verbeterpunt is vanuit de ouders.

4.2 Wat is het effect van het betrekken van ouders bij het opzetten van het individueel handelingsplan?

Dit onderzoek bestaat uit een literatuurstudie en daarnaast een data-analyse, waar in gesprek wordt gegaan met twee ouderparen, waardoor het effect direct aantoonbaar kan worden gemaakt.

- Conflicten kunnen worden voorkomen
Door ouders en leerlingen tijdig te vertellen wat ze kunnen verwachten van de school. En waar de (organisatorische) grenzen liggen en waarom bepaalde beslissingen die hun positie raken genomen worden, kun je conflicten voorkomen.
- Succesfactoren van partnerschap zijn niet eenzijdig
Deze kunnen niet eenzijdig vanuit de school zijn, daar moet je je bewust van zijn. Je kunt als school de relatie tussen ouders willen versterken en erin investeren, maar ouders en scholen moet ook bereid zijn om als partner met elkaar om te gaan. Dat is een proces waarin ouders mee moeten worden genomen zoals ik tijdens mijn gesprekken met ouders heb ervaren en dat heeft tijd nodig.
- Feedback van ouders ontvangen. Vanuit de theorie van Michael Fullan is het belangrijk naar de critici te luisteren en daarvoor open te staan. Vanuit de gesprekken kreeg ik als leerkracht de volgende feedback:

- Kritische blik op het onderwijsprogramma door samen te kijken, wat ze aangaven interessant te vinden.
- Kritische blik op de leerkracht, ze geven aan het prettig te vinden om met mij samen te werken. Hierop vraag ik door wat ze prettig vinden, ze gaven aan de duidelijkheid, communicatie en de omgang met hun zoon. Dit gesprek zorgt voor laagdrempeligheid, we wisten al dat we je voor vragen konden bellen, maar dit geeft een open karakter.
- Ouders geven ook aan waar ze op school tegenaan lopen: 'We vinden het moeilijk om aan te geven dat M. met picto's thuis goed werkt, maar op school willen ze alleen foto's' wat kunnen we eraan doen?
- Ouders komen met ideeën voor school:
Zo is er één ouder met een idee gekomen om de school financieel te steunen door een door hem opgezette stichting met een bedrag rond de € 10.000. Het plan is nog in ontwikkeling, maar de stukken zijn inmiddels ontvangen.
- Door in gesprek te gaan over het kind, wordt je als leerkracht en ouder gestimuleerd om na te denken over de te behalen doelen en wat hiervoor nodig is. Ouders kun je de vraag ook terug stellen 'Wat kunnen jullie er (thuis) aan doen om ervoor te zorgen dat het doel wat jullie zo belangrijk vinden (bijv. zindelijkheidstraining) zou kunnen worden behaald?'
- Het in gesprek gaan vraagt een zeker respect en begrip voor de taak en de opdracht van de leerkracht. Dat is een kwestie van cultuur, houding en vaardigheden. Hierin is het ieder geval van belang dat zoveel mogelijk ouders begrijpelijke informatie ontvangen. Op de eerste plaats over de (onderwijs) prestaties van hun kind, maar ook over de (kwaliteit) van de school.

4.3 Welke theorieën bestaan over ouderbetrokkenheid t.a.v. het individueel handelingsplan?

- *Het boek 'Shared Solutions'*³¹
In dit boek wordt ingegaan op het voorkomen van conflicten door samen preventief conflicten aan te pakken, om zo succesvol onderwijs te kunnen geven aan de leerlingen. In eerste instantie door een positief onderwijsklimaat te creëren, waarbinnen je bouwt aan een effectieve manier van communiceren.
- Michael Fullan, een Canadese onderwijsvernieuwer geeft aan dat alignment en transparantie belangrijk is voor de schoolorganisatie. Alignment zorgt ervoor dat alle binnen schoolorganisatie, ouders, leerkrachten, assistenten en directie en anderen werken allemaal via dezelfde visie, missie en werkwijze met het kind. Hierin is ook de rol van de ouders sterk in vertegenwoordigd. Transparantie is onvermijdelijk als wenselijk voor een succesvolle organisatie. Het zorgt ervoor dat iedereen weet waar informatie te vinden is en weet wie waarvoor verantwoordelijk is.
- Uit het boek: 'Effective educational practices for students with autism spectrum disorders'
 - De ASS in combinatie met het lage ontwikkelingsniveau van de leerling heeft een grote invloed op de familie. Dit kan op verschillende gebieden sociaal emotioneel, fysiek en soms ook financieel. De impact van deze kinderen in de familie kan variëren. Sommige families zijn in staat, om

³¹ Shared Solutions (2007) *'a guide to preventing and resolving conflicts, regarding programs and services for students, with special education needs'* Ontario

te gaan met deze problematiek, maar voor anderen is het een moeilijk proces. Het is daarom van belang in gedachte te houden dat het voor ouders een reis is om de diagnose, de gevolgen op hun kind en de leefwereld te accepteren (of in kleine stapjes mee om leren te gaan).

- Maak gebruik van de kennis die ouders met hun kind binnen de families hebben over o.a. het aanleren van nieuwe vaardigheden, hoe verloopt dat thuis? En dergelijke.
- **BOSK**
De behoefte van ouders is dat het onderwijs 'eruit moet halen wat erin zit' uitgaande van het totale kind, daarnaast vinden ouders het belangrijk dat de school een bijdrage levert aan de toekomstverwachting van het kind, met als doel een actieve deelname aan de samenleving (wonen, werken en vrijetijdsbesteding).
- **Nederlands Jeugd instituut, onderwijs en jeugdzorg (2008)**
Er zijn wereldwijd verschillende theorieën ontstaan rondom het thema 'ouders als partner'. Er was één sterke overeenkomst uit alle onderzoeken blijkt dat de samenwerking tussen school en ouders van groot belang is. Een goed 'partnerschap' bevordert de ontwikkelingskansen van de leerling. Onder het partnerschap wordt verstaan: een proces waarin school en ouders er op uit zijn elkaar wederzijds te ondersteunen en waarin ze proberen hun bijdrage aan de opvoeding van het kind op elkaar af te stemmen, met als doel, het leren, de motivatie en de ontwikkeling van het kind te bevorderen.³²

Vanuit de studiereis naar Canada:

- **IEP**
Het opstellen van een IHP, in Canada genoemd als IEP (Individualized Education Programs) wordt voor een leerling met special needs samen met de ouders en andere betrokken zoals de fysiotherapeut en/of logopediste opgesteld. Het heeft ook als doel dat iedereen die met het kind werkt, dus ook de ouders te helpen met hun eigen kind.
- **Ouders als 'stakeholders'**
Met 'stakeholders' wordt bedoeld de ouders die invloed ondervinden of zelf invloed uitoefenen op het onderwijsprogramma van hun kind. Wanneer de ouders en de principal (directeur) ervan overtuigd zijn dat ouders 'om' moeten in hun idee over de beste aanpak van hun kind, kiezen zij voor de weg van de langste adem. Om datgene gedaan te krijgen wat ze als professionals het beste achten voor hun kind.
Op deze wijze laat je als leerkracht/school zien op welke wijze je hebt geprobeerd om de doelstellingen die wenselijk zijn vanuit de ouders te behalen. Waarbij naar voren komt, waarom een bepaald doel juist wel of niet haalbaar blijkt te zijn voor het kind.

³² Nederlands Jeugd instituut, onderwijs en jeugdzorg 2008

4.4 Wat is er op de Liduinaschool al gedaan, wanneer het gaat om het betrekken van ouders bij het opstellen van het individueel handelingsplan?

In juni 2010 heeft mevrouw van Dongen leerkracht verbonden aan de Liduinaschool een 'plan oudercontacten'³³ geschreven. Er lagen verschillende doelen ten grondslag, aan 6 ouders is gevraagd een vragenlijst in te vullen:

De ouders goed en volledig te informeren over de ontwikkeling van hun kind.

- a. Ouders proactief betrekken bij het leren en ontwikkelen van hun kind, ook buiten schooltijd. Dit betekent dat de school meer moet laten zien wat ze doet (in de keuken laten kijken), en dat de uitwisseling van 'aanpak' en tips tussen school en ouders moet worden bevorderd. Immers, ouders zijn als partner medeverantwoordelijk voor het bereiken van de doelen en voor de leraren zijn de bevindingen van ouders belangrijk om de leerling goed te kunnen begeleiden.
- b. Ouders stimuleren en uitdagen om hun partnerschap serieus te nemen. Op een niet vrijblijvende wijze. Helpende handen in en om de school.
- c. Het stimuleren van 'ouderbewustzijn' bij alle activiteiten en de informatie-uitwisseling en onderlinge afstemming m.b.t. ouderactiviteiten.

Er wordt in dit onderzoek geschreven over belangrijke wensen en verbeterpunten t.a.v. het opstellen in de verslaggeving (IHP) daaruit kwam naar voren:

- Duidelijkheid: eenvoudiger taalgebruik, minder (ondoorzichtige) verwijzingen, duidelijker onderscheid tussen hoofd-en bijzaken, meer 'to the point'.
- Ruimte voor, door communicatie met ouders: meer contact, in overleg accenten leggen, meer informatie-uitwisseling om op één lijn met de school te komen, meer handvatten om ook thuis met een kind aan de slag te gaan.

Het laatste punt heb ik meegenomen in het onderzoek.

4.5 Welke vragen stel ik aan ouders om ze te betrekken bij het opstellen van het IHP?

Het doel van het gesprek met de ouders is hen betrekken bij het opstellen bij het individueel handelingsplan.

Bij het stellen van de vragen ben ik uitgegaan van de ontwikkelingen binnen het onderwijs rondom dit onderwerp, informatie hierover ontvangen via o.a. het Q-fit programma. Ik heb hierbij vragen gesteld aan de ouders d.m.v. een sterkte-zwakke analyse. Het doel van het Q-fit programma is een passend onderwijszorg-arrangement aan de leerling aanbieden.

Vanuit het onderzoek van mevrouw van Dongen gaven ouders aan dat ze het belangrijk vonden om ruimte te krijgen door te communiceren d.m.v. onder andere het leggen van accenten en handvatten om thuis met hun leerling aan de slag te gaan. Deze informatie heb ik meegenomen in het opstellen van de vragen door aan de ouders te vragen: wat willen jullie dat jullie zoon leert? In het bredere aspect.

³³ Plan oudercontacten Liduinaschool door Mevr. Van Dongen juni 2010

Door als leerkracht de leerlijnen taal en communicatie en sociaal-emotionele ontwikkeling aan ouders te laten zien, ben ik transparant, door open te zijn over op welke manier we op school doelen formuleren. Ik heb hiervoor voor twee vakgebieden gekozen, om het overzichtelijk te houden. Dat laatste hadden de ouders voordat ik aan mijn onderzoek begon nog niet eerder op deze wijze ervaren.

Om elkaar bewust te maken van de taak waarvoor we staan stel ik ook de vraag aan de ouders 'Wat zouden jullie kunnen doen om ervoor te zorgen dat de doelstellingen van de leerling kunnen worden behaald?'. Dit ook om van ouders een bepaalde mate van respect en begrip voor de taak en de opdracht van de leerkracht te geven.

De vragen:

1. Beeldvorming: 'Uw zoon zit inmiddels enkele jaren op de Liduinaschool, maar nu zou ik graag van jullie willen weten wie is jullie zoon vanuit jullie als ouders?'
2. Toekomstverwachting: 'Wat is u toekomstverwachting van jullie zoon op de Liduinaschool?' Het speciaal onderwijs duurt tot en met 13 jaar daarna kunnen de leerlingen door naar het vso (vanaf 13 jaar t/m 20).
3. 'Waar ligt voor u het accent binnen het onderwijs en waarom?'
Naar deze vraag mogen jullie breed kijken, maar blijf bij jullie zoon vanuit jullie zelf. Jullie kunnen kijken naar de diverse vakgebieden: sociaal-emotionele ontwikkeling, taal en communicatie, zintuiglijke ontwikkeling zoals de visuele ontwikkeling sorteren of auditief herkennen van geluiden, spelontwikkeling, leren leren: werkhouding, wereldoriëntatie: oriëntatie op de ruimte, samenleving, praktische redzaamheid: aan-en uitkleden, eten en drinken, hygiëne, rekenen, bewegen
Maar het mogen natuurlijk ook bredere accenten zijn zoals plezier hebben of graag naar school gaan, maar daarbij wel kijkend wat heeft jullie zoon hiervoor nodig.
4. 'Wat zouden jullie graag willen dat uw zoon leert?'
5. Kijken naar de leerlijnen.' Kies uit beide leerlijnen twee doelen waaraan jullie graag zouden willen dat jullie kind gaat werken'. Ik heb hierbij aangegeven dat we een heel jaar aan het doel zouden gaan werken.
6. 'Wat willen jullie als ouders doen om ervoor te zorgen dat de doelstellingen behaald worden?'

HOOFDSTUK 5 CONCLUSIES EN WAARDERING ONDERZOEK

Hoe kan ik de ouders van de leerlingen uit de laagniveau anti-klassen meer betrekken bij het opstellen van het individueel handelingsplan op de Liduinaschool?

5.1 Conclusies

Een 'goed partnerschap' bevordert de ontwikkelingskansen van de leerling. De succesfactoren van een partnerschap kunnen niet eenzijdig vanuit de school zijn. Je kunt als school de relatie tussen de ouders willen versterken, maar ouders en scholen moeten ook bereid zijn om als partner met elkaar om te gaan. Het vergt van scholen en directies dat ze open en transparant met ouders communiceren en informeren. Door ouders en leerlingen tijdig te vertellen wat ze kunnen verwachten van de school en waar de (organisatorische) grenzen liggen en waarom bepaalde beslissingen die hun positie raken genomen worden, kun je conflicten voorkomen.

Door in gesprek te gaan met de ouders over het opstellen van het IHP zet je de eerste stap om ouders hierin te betrekken. Tijdens het gesprek worden gerichte vragen gesteld over de toekomstverwachting van de ouders, het leggen van accenten en wat ouders eraan willen doen om de doelstellingen te behalen. Belangrijk hierbij is om als leerkracht niet te oordelen en te accepteren dat de ander een andere kijk op de wereld kan hebben. Het vormt de basis om nader tot elkaar te komen, waarbij het uiteindelijke doel is, op één lijn komen ter bevordering van de ontwikkelingskansen van het kind.

In dit onderzoek is ervoor gekozen om op huisbezoek te gaan. Deze keuze is bewust gemaakt, omdat:

- Het drempelverlagend werkt.
- Als leerkracht kun je de invloed van het kind binnen het gezin (soms) ervaren, waardoor je vragen vanuit de ouders beter kunt begrijpen.
- Daarnaast is het voor ouders vaak 'lastig' om oppas te vinden, dit ervaar ik ook regelmatig op een ouderavond.
- En het doel was heel bewust beide ouders van de leerling te spreken, in het kader 'samen staan we sterk'.

Door de ouders kennis te laten maken met de leerlijnen en in de leerlijn twee doelen aangeven waaraan zij graag zouden willen dat er met hun kind gewerkt wordt. Stimuleer je ouders na te denken over de keuze waarom bepaalde doelen worden gesteld, in het individueel handelingsplan. (transparant)

Als leerkracht/school kreeg ik ook feedback van de ouders terug, wat ervoor kan zorgen dat de relatie met ouders versterkt wordt. Zo zie je dat een goed partnerschap twee kanten opwerkt.

5.2 Integratie conclusies: hoe kan ik de conclusies verwerken in de praktijk?

Het verwerken van mijn conclusies naar de praktijk ga ik doen door mijn onderzoeksresultaten bij de commissie van begeleiding neer te leggen en te presenteren aan de intern begeleiders.

Om het draagvlak naar de school te vergroten heb ik de link gelegd naar de visie en missie van de Liduinaschool³⁴.

Zoals is op te maken uit de visie van de Liduinaschool spelen ouders een grote rol binnen de gespecialiseerde leer-en werkomgeving. De visie is de basis voor het onderwijs. Door in te zoemen op het stukje 'proactief samen met ouders' en de link te leggen met mijn onderzoeksvraag 'hoe kan ik de ouders van de leerlingen uit de laagniveau auti-klassen meer betrekken bij het opstellen van het individueel handelingsplan op de Liduinaschool?' Kun je aan de ouders laten zien op welke wijze je invulling geeft aan de visie.

Zo laat ik zien dat mijn conclusies prima aansluiten op de praktijk. Waarbij gebruik is gemaakt van verschillende invalshoeken: een literatuurstudie, de studiereis naar Canada, het onderzoeksverslag van mevrouw van Dongen en de gesprekken die met ouders zijn gevoerd.

5.3 Aanbevelingen

- Investeer in een goed partnerschap, dit bevordert de ontwikkelingskansen van het kind.
- Ga in gesprek met de ouders voordat het IHP wordt opgesteld, met als doel ouders laten meedenken over de doelstellingen van het komende schooljaar. Daarnaast over de toekomstverwachting, het leggen van accenten binnen het onderwijsprogramma en wat zij willen dat hun kind leert. Dit kan voor de leerlingen die al minstens één jaar op school zitten bij de ouderavond aan het eind van het jaar en bij 'nieuwe' leerlingen tijdens het huisbezoek.
- Stel gerichte vragen, begin het gesprek 'losjes', maar maak het doel van het gesprek helder is. In dit geval samen op één lijn komen door het individueel handelingsplan samen op te stellen. (aanbevelingen van de vragenlijst bijlage 1)
- Het betrekken van ouders als partner bij het opstellen van een IHP is een proces wat tijd nodig heeft. Daarnaast moet je bewust zijn van het feit dat de succesfactoren van partnerschap niet eenzijdig vanuit de school zijn. Je kunt als school de relatie tussen ouders willen versterken en erin investeren, maar ouders en scholen moeten ook bereid zijn om als partner met elkaar om te gaan.
- Geef aan ouders tijdig aan wat ze kunnen verwachten van de school. En waar de (organisatorische) grenzen liggen en waarom bepaalde beslissingen die hun positie raken genomen worden, dit kan conflicten voorkomen.
- Stel de vraag aan de ouders: wat willen jullie als ouders doen om ervoor te zorgen dat de doelstellingen behaald worden?
- Sta open voor feedback van de ouders, waardoor je jezelf als leerkracht kunt versterken in het handelen en communiceren met ouders.
- Maak collega's nog meer bewust van het feit dat het kind een alles doordringbare invloed heeft op het gezin (niet op visite kunnen/ontvangen, boodschappen doen). De ene familie is in staat, om te gaan met deze problematiek, maar voor anderen is het een moeilijk proces.

³⁴ Zie inleiding blz 7

5.4 Discussie

Het onderwerp 'ouders als partner' roept discussies op, wat er voor zorgt dat iedereen zowel ouders als de leerkracht hier een mening of beeld over heeft. Het is wel een feit dat de rol van de ouders in het onderwijsprogramma meer aandacht krijgt vanuit onder andere de politiek

Een paar discussievragen voor de leerkracht:

- Gaan ouders nu bepalen wat wij de kinderen gaan leren?
- Wat nu als ouders een heel ander toekomstbeeld hebben dan wij?
- Waar ligt de grens van het transparant zijn naar de ouders? Bijvoorbeeld In Canada maken ze gebruik van een inlogsysteem waarbij ouders de referenties en opleidingen van de leerkracht kunnen zien.

Een paar discussievragen voor de ouders:

- Wat wil school nu precies van ons?
- Hoe zo wij meedenken over het proces, de school is toch verantwoordelijk?
- Ik vind het moeilijk om vragen te stellen aan de leerkracht van mijn kind, moeilijk bereikbaar zowel telefonisch en ik heb het gevoel dat ze ons niet altijd begrijpt.

HOOFDSTUK 6 EVALUATIE EN REFLECTIE

In dit hoofdstuk evalueer ik het onderzoek, hoe het gegaan is en wat ik ervan geleerd heb.

6.1 Hoe heb ik het onderzoek ervaren?

Ik heb het onderzoek ervaren als een verdieping op mijn eigen leerproces als leerkracht binnen het speciaal onderwijs. Doordat ik zelf het onderwerp mocht bepalen, werd ik gestimuleerd om op zoek te gaan naar bruikbare informatie rondom mijn onderzoeksvraag. Naarmate ik langer met het onderzoek bezig was, werd ik nieuwsgierig naar de theorie en vooral naar de reactie van de ouders.

6.2 Persoonlijke reflectie op onderzoeksverloop

Het onderzoeksonderwerp had ik bij de aanvang van het schooljaar klaar 'ouders als partner'. Het heeft heel wat denkwerk gekost om tot een aansluitende onderzoeksvraag te komen. De doorslag kwam door het boek 'Jongleren' wat wij begin van dit schooljaar hebben gekregen. Hierin staan onder andere de persoonlijke verhalen van ouders met hun kind vanuit mijn eigen klas.

Tijdens onderzoeksverloop heb ik ervaren dat het komen tot een onderzoek van dit formaat een proces is, waar ik mezelf de tijd voor moet geven. De lijn in het onderzoek komt duidelijk naar voren vanaf de aannahme van Marijn, naar de duidelijke onderzoeksvraag en de onderliggende deelvragen.

De titel van mijn meesterstuk is 'ouders als partner'. In eerste instantie, omdat het de titel de lezer 'prikkel't. Daarnaast heeft partnerschap waarmee ik tijdens dit onderzoek in aanraking ben gekomen een grote invloed heeft op het onderwijsleerproces.

Als ik terug kijk op het afgelopen jaar zou ik het in het begin anders aanpakken. Ik zou sneller een beslissing willen maken t.a.v. mijn onderzoeksvraag en niet zo willen twifelen of dat ik er wel verder mee zou komen. De oorzaak hiervan kan ik niet direct benoemen. Zodra ik mijn onderzoeksvraag geformuleerd had, werd ik gemotiveerd om ermee aan de slag te gaan en dat is gelukt.

Ik vond tijdens het werken aan mijn onderzoek het lastig om steeds terug te gaan naar mijn onderzoeksvraag, omdat ik in de tussentijd steeds meer onderwerpen en artikelen las die ik ook interessant vond en waarmee ik ook wel wat zou willen doen. Om ervoor te zorgen dat dit niet steeds gebeurde heb ik een post-it met de onderzoeksvraag op mijn scherm geplakt, dit heeft mij wel geholpen.

6.3 Reflectie op mijn persoonlijke professionele ontwikkeling

Dit onderzoek heeft mijn persoonlijke beeld over het betrekken van ouders bij het opstellen van een individueel handelingsplan verandert. Ik ben er in mijn onderzoek achter gekomen dat een 'goed partnerschap' twee kanten op moet werken om het succesvol te laten zijn. Zelf wil ik als partner samen werken met ouders, maar dat is een proces waarin zowel ouders als ik zelf zal moeten wennen aan de vraagstelling.

De houding ten aanzien van ouders zal hetzelfde blijven, alleen wil ik meer structuur in het gesprek en komen tot het onderwijsinhoudelijke stuk. Met als doel op deze manier bewust samen na te denken over wat we een leerling leren en op welke

wijze, zodat uiteindelijk alle partijen op dezelfde lijn komen te staan. Dit komt ten goede aan het onderwijsproces van het kind.

De lijn in mijn onderzoek is helder, vanaf de aanname van Marijn tot de conclusies in mijn onderzoek waarin ik ook verwijs naar de missie en de visie van de school. Ik was me bewust van de sterke invloed van het kind bij mij uit de klas op het gezin.

Het in gesprek gaan met ouders vraagt van mij als leerkracht een professionele houding. In mijn onderzoek heb ik vragen aan de ouders gesteld die ik gebruikelijk niet stel, met als doel aan te horen wat ouders aangeven en niet te oordelen. Deze professionele rol heb ik kunnen bereiken, door te luisteren, door te vragen en transparant naar ouders willen zijn, door de leerlijn te laten inzien.

Verder heb ik van het gesprek geleerd dat ouders tijd nodig hebben, om te wennen aan een andere manier van meedenken over het onderwijsproces van hun kind. Ik ben iemand die graag in gesprek gaat met ouders, maar ik vond het vooral tijdens het eerste gesprek moeilijk om de balans te houden tussen de ruimte die ouders vragen en de vragen die ik wil gaan stellen.

6.4 Reflectie op mijn ontwikkeling als onderzoeker

De basis voor mijn onderzoek is de het verhaal van de ouders van Marijn geweest. Hij geeft weer waarom ik voor mijn onderzoeksvraag heb gekozen en op welke wijze ik wil gaan werken om 'ouders als partner' te gebruiken.

Het onderwerp 'ouders als partner' betrekken bij het opstellen van het IHP is een onderwerp waar iedereen die binnen werkzaam is binnen het onderwijs een bepaalde gedachte over heeft. Het verschil tussen dit onderzoek en alle meningen, ideeën van collega's, is dat ik de door mezelf gevonden theorie heb uitgevoerd in de praktijk.

De theorie waarvan ik gebruik heb gemaakt komt vanuit verschillende bronnen zoals de studiereis naar Canada, boeken, het onderzoek 'oudercontacten' van mevr. van Dongen, informatie vanuit de gesprekken met de ouders en ik heb veelvuldig gebruik gemaakt van internet, om zo de laatste ontwikkelingen mee te kunnen nemen.

Daarnaast ben ik ook kritisch naar mezelf, ben ik op de goede weg? Wat levert het onderzoek op? Wat ontbreekt er in mijn onderzoek of kan worden weggelaten? Om tijdens het onderzoek ook een onafhankelijk iemand mijn informatie te laten lezen, heb ik veelvuldig gebruik gemaakt van mijn critical friend. Op deze manier help je elkaar het onderzoeksproces door en we weten ieder wat de bedoeling hiervan is.

6.5 Doelrealisatie

Als leerkracht ben ik de eerste persoon waarmee ouders contact opnemen binnen de school wanneer ouders vragen hebben of wanneer ik vragen over het kind aan de ouders stel. Hierbij is het belangrijk het doel van het telefoongesprek of oudergesprek naar voren te brengen, zodat ouders weten wat er van hen verwacht wordt.

Om het doel te bereiken om ouders meer te kunnen betrekken bij het opstellen van het individueel handelingsplan zal ik de onderzoeksresultaten bij de commissie van

begeleiding neer te leggen en te presenteren aan de intern begeleiders. Om zo weer een stapje vooruit te zetten in het proces 'ouders als partner'.

6.6 Opbrengst en hoe verder hiermee?

Als leerkracht ben ik niet degene die gaat over het opstellen van het IHP, waardoor ik daar geen directe invloed op kan uitoefenen. Maar ik kan wel de intern begeleiders en de leden van het Commissie van Begeleiding de opbrengst van mijn onderzoek laten zien, zodat zij kunnen zien wat het kan oplevert door open met ouders te communiceren.

Wat kan ik zelf:

- Onderzoeksresultaten presenteren, de eerste aanzet vanuit de leerkracht tot een 'goed partnerschap'.
- Het doel van een gesprek naar voren halen, bij ieder gesprek dat ik met ouders op school ga voeren.
- Wanneer ik informatie aan ouders vraag over o.a. de thuissituatie of het toekomstperspectief niet oordelen, maar vragen waarom ouders dit op deze manier zien/ervaren? En ook de klassenassistenten in de groep bewust maken van het feit om niet te oordelen.
- Open staan voor feedback van ouders, hierom vragen tijdens o.a. een gesprek met ouders na een 'moeilijkere periode' met een leerling.
- De vraag vaker aan ouders stellen 'Wat willen jullie als ouders doen om ervoor te zorgen dat de doelstellingen behaald worden?'

Wanneer ik verder ga nadenken over de toekomst van dit onderzoek, naast de opkomst van de onderwijs-zorgarrangementen. Heb ik mogen ervaren dat je bij een onderwijs-zorgarrangement (in dit geval via het Q-fit programma) samen met ouders een passend arrangement voor de individuele leerling gaat zoeken. Op deze wijze wordt er nog doelgerichter met het kind gewerkt en weten de diverse mensen die met het kind werken waaraan er wordt gewerkt. Dit is toekomst....die misschien sneller komt dan ik nu kan inzien. En als de lijn naar Canada wordt doorgetrokken krijgen we dezelfde visie, missie en waarden over de hele school en uiteindelijk ook bij de leerling.

6.7 Critical friends

Tijdens dit onderzoek heb ik feedback mogen ontvangen van mijn onderzoeksgroep, dhr. Metselaar en mijn critical friend. Ik heb gemerkt dat ik in het geven van feedback aan anderen iemand ben die graag zaken zwart-wit stelt, maar ook benieuwd is naar bevindingen en bijvoorbeeld schoolbezoeken van medestudenten.

Ik daarnaast samengewerkt met mijn critical friend Maaïke Mol. Deze samenwerking verliep prettig, het is heel fijn als er iemand geïnteresseerd is in je onderzoek die met soortgelijke leerlingen werkt en hierover mee kan denken. Het ontvangen van de feedback heeft mij geholpen om alles goed te formuleren. Ook van het zelf feedback geven heb ik veel geleerd, dit gedaan door onder andere in de verslagen van Maaïke met blauw veranderingen/opmerkingen aan te geven. Hierdoor ben ik anders naar mijn eigen werk gaan kijken.

Van dhr. Metselaar heb ik regelmatig feedback op mijn onderzoek mogen ontvangen. Bij de opening van het meesterstuk heeft hij een rol gehad in het formuleren van mijn

onderzoeksvraag, dit vond ik moeilijk. Maar doordat hij mij aan het denken zette lukte het om een goede onderzoeksvraag te formuleren. Maar ook wanneer ik via de mail vragen of een stuk uit mijn onderzoek stuurde kreeg ik bruikbare feedback terug.

LITERATUURLIJST

Artikelen/ onderzoeken

REC3 West Brabant, Verslagen Canadareis (2009).

Dongen, van M., Plan oudercontacten (2010), Liduinaschool Breda.

Boeken

Faassen van C. Jong leren jong-/leren jongleren (2010) Werkendam: Drukkerij Damen.

Lieshout, van T. Pedagogische adviezen voor speciale kinderen (2009)
Houten, Bohn Stafleu van Loghum.

M. Fullan, The six secrets of change (2008), Jossey-Bass a wiley print.

The ministry of education Shared Solutions (2007) *'a guide to preventing and resolving conflicts, regarding programs and services for students, with special education needs', Queens Printer for Ontario.*

Ministry of education (2007), Effective educational practices for students with autism spectrum disorders, a resource Guide, Ontario.

Elektronische bronnen

B. Gil-Toresano, A. van den Brand(2008) Ouders & Leerkrachten BV respectvol communiceren met ouders.

<http://www.nlpfreeyourmind.nl/documenten/Microsoft%20Word%20-%20Ouders%20en%20leerkrachten%20BV.pdf>

Wat BOSK-ouders zich wensen als het om onderwijs voor hun kind gaat.(februari 2007)

BOSK, vereniging van motorisch gehandicapten en hun ouders.

http://www.bosk.nl/files_content/onderwijs/Wat%20ouders%20zich%20wensen.pdf

Kamervragen over de ontwikkeling van passend onderwijs en de betrokkenheid van ouders daarbij (22-12-2010).

<http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/onderwijspersoneel/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2010/12/22/kamervragen-over-de-ontwikkeling-van-passend-onderwijs-en-de-betrokkenheid-van-ouders-daarbij.html>

Handreiking samenwerken met ouders in zorgtrajecten ten behoeve van beleid van scholen, samenwerkingsverbanden en ZAT's (2008).

<http://www.jeugdinformatiegroningen.nl/zorgadviesteams/documenten/Handreiking%20samenwerking%20met%20ouders%20in%20zorgtrajecten.pdf>

Ouders als partner: versterking van relaties met en tussen ouders op school
Uitgave van de onderwijsraad, Den Haag (feb 2010).

<http://www.onderwijsraad.nl/upload/publicaties/571/documenten/ouders-als-partners.pdf>

Nijland, Mia Q-fit model

<http://www.mianijland.nl>, zij verzorgen de module rondom het Q-fit model in de opleiding Master SEN ZEOB.

Studiereis

Regionaal Expertise Centrum West Brabant

14-21 november 2009 Canada, Toronto

Vanuit het REC3 West-Brabant is een samenwerkingsverband van vijf scholen voor speciaal onderwijs aan kinderen met een verstandelijke, lichamelijke beperking of chronische ziekte. De ontwikkelingen rondom 'passend onderwijs' lijken een grote invloed te krijgen op de inrichting van het onderwijs aan kinderen met een beperking in Nederland. Om tot een andere kijk te komen ben ik samen met 24 andere leraren, ondersteuners, directeuren en bestuurders naar Toronto geweest.

Presentatie

Presentatie Douglas B. Reeves op donderdag 19-11-2009, Toronto, Sheraton Hotel. Enkele uitgangspunten vanuit zijn presentatie, waarbij het voornamelijk gaat over de schoolorganisatie. Focus op mensen en hun praktijk i.p.v. op programma's. Leidt bij het invoeren van veranderingen vooral ook op het tempo waarin dit gebeurt.

Bovendien is het van belang om de focus te richten op een aspect als samenwerking in plaats van op het individu. In de beoordeling (*assessment*) ontbreekt het hier nogal eens aan. Reeves noemt in dit verband: the 21st century assessment gap. Ook hier geldt weer dat het uiteindelijk gaat om het maken van keuzes (*failure focus is inversely related to student results*)

BEGRIPPENLIJST

Alignment	Iedereen binnen de schoolorganisatie: ouders, leerkrachten, assistenten, directie en OOP werken allemaal via dezelfde visie, missie en werkwijze met het kind.
ASS	Autisme Spectrum Stoornis.
AWBZ	Algemene wet bijzondere ziektekosten.
BOSK	Vereniging van motorisch gehandicapten en hun ouders.
CED tot 35	Leerlijnen samengesteld door de CED, samen met cursusteam Eowyn en scholen en KDC's. Het dient als hulpmiddel om planmatig te kunnen werken.
Conflicten	Verschil van mening, ruzie.
CvB	Commissie van begeleiding, hierin zijn verschillende disciplines
D66	Politieke partij, Democraten 66.
Datacare	Leerlingvolgsysteem dat op de Liduinaschool gehanteerd wordt De raad bestaat uit twaalf leden die op persoonlijke titel zijn benoemd.
Ethiek	Een tak van de filosofie die zich bezighoudt met de kritische bezinning over het juiste handelen.
Feedback	Op een directe manier het gedrag van de ander ter sprake brengen, zodat deze bewust wordt van zijn gedrag en de effecten daarvan op anderen.
Frits Harinck	Auteur van het boek Basisprincipes praktijkonderzoek.
IEP	Individualized Education Programs, gebruikt in Canada, Ontario vergelijkbaar met het IHP in Nederland.
IHP	Individueel handelingsplan, instrument dat iedere leerling heeft waarin staat beschreven aan welke doelen met het kind het komende schooljaar wordt gewerkt.
Implementatie	Invoering van het nieuwe systeem .
Integratief beeld	Hierin wordt beschreven wat er met het kind aan de hand is.
IQ	Intelligentie Quotiënt: een getal om intelligentie uit te drukken, onder de 35 spreken we van een zwaar verstandelijke beperking.
Leerroute A	Cognitieve stroom op de Liduinaschool
Leerroute B	Praktisch cognitieve stroom op de Liduinaschool
Leerroute C	Praktische stroom op de Liduinaschool
Michael Fullan	Canadese onderwijsvernieuwer.
Missie	Zegt wat de organisatie wil zijn of 'waar we voor gaan'.
ODC	Orthopedagogisch dagcentrum voor kinderen met een verstandelijk beperking in de leeftijd 0-18 jaar.
Onderwijsraad	De Onderwijsraad is een onafhankelijk adviescollege, opgericht in 1919 De raad adviseert, zowel gevraagd als ongevraagd, over hoofdlijnen van het beleid en de wetgeving op het gebied van het onderwijs. Hij adviseert de ministers van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en van Landbouw.
Ontario	Provincie van Canada.
OOP	Onderwijs ondersteunend personeel: logopedisten, ergotherapeuten, fysiotherapeuten, sensorische integratie therapeuten
OTC	Ontario College of Teachers

Q-fit model	Model om een passend onderwijszorgpakket voor de leerling te ontwerpen.
REC 3	Regionaal expertise centrum cluster 3.
SEN	Special Needs, Speciale onderwijszorg.
Shared solutions	Gedeelde oplossingen.
SO	Speciaal onderwijs t/m 13 jaar.
Special skills leerkracht	Opleiding tot het speciaal onderwijs in dit geval SEN.
Stakeholder	Een persoon in dit geval de ouders die invloed ondervinden (positief of negatief) of zelf invloed kan uitoefenen op het onderwijsprogramma van hun kind.
Toronto	Grootste stad van Canada.
Transparant	Iedereen binnen een organisatie communiceert open, zodat de verschillende lagen van elkaar weten waarvoor ieder verantwoordelijk is. Transparantie leidt bovendien tot vertrouwen.
Van der Ham	Minister van onderwijs, cultuur en wetenschap vertegenwoordigd: orthopedagogen, maatschappelijk werk, adjunct-directeur (voorzitter), schoolarts en psychologen
Visie	Een duidelijk beeld van wat je wilt dat er in de toekomst gaat gebeuren.
VSO	Voortgezet speciaal onderwijs 13 t/m uiterlijk 20 jaar
Waarden	Wat vinden wij belangrijk binnen de organisatie?
York School Board	In Ontario, Canada vergelijkbaar met een stichting van meerdere scholen hier in Nederland.
ZMLK	Zeer moeilijk lerende kinderen

BIJLAGEN

<u>Bijlage 1 Vragen aan de ouders</u>	41
<u>Bijlage 2 Voorbeeld Individueel handelingsplan</u>	42
<u>Bijlage 3 Toelichting bij het individueel handelingsplan voor leerlingen met ASS</u>	45
<u>Bijlage 4 Verslag oudergesprek M.</u>	48
<u>Bijlage 5 Verslag oudergesprek F.</u>	51

Bijlage 1 Vragen aan de ouders

Breda, 11-04-2011

Allereerst alvast bedankt dat jullie een bijdrage willen leveren aan mijn onderzoek met als vraag 'hoe betrek ik ouders bij het opstellen van het individueel handelingsplan?'. Ik zou aan jullie willen vragen de onderstaande vragen te beantwoorden en deze terug te mailen voor het huisbezoek.

Door deze vragen naar jullie te mailen, hebben jullie enig doel van het gesprek.

1. Beeldvorming

Uw zoon zit inmiddels enkele jaren op de Liduinaschool, maar nu zou ik graag van u willen weten wie is jullie zoon vanuit jullie als ouders?

2. Toekomstverwachting

Wat is jullie toekomstverwachting van uw zoon op de Liduinaschool? Het speciaal onderwijs duurt tot en met 13 jaar daarna kunnen de leerlingen door naar het vso (vanaf 13 jaar t/m 20).

3. Waar ligt voor uw het accent binnen het onderwijs en waarom?

Naar deze vraag mogen jullie breed kijken, maar blijf bij jullie zoon vanuit jullie zelf. Jullie kunnen kijken naar de diverse vakgebieden: sociaal-emotionele ontwikkeling, taal en communicatie, zintuiglijke ontwikkeling zoals de visuele ontwikkeling sorteren of auditief herkennen van geluiden, spelontwikkeling, leren leren: werkhouding, wereldoriëntatie: oriëntatie op de ruimte, samenleving, praktische redzaamheid: aan- en uitkleden, eten en drinken, hygiëne, rekenen, bewegen

Maar het mogen natuurlijk ook bredere accenten zijn zoals plezier hebben of graag naar school gaan, maar daarbij wel kijkend wat heeft jullie zoon hiervoor nodig.

4. Wat zouden u graag willen dat uw zoon leert?

5. Wat wilt u als ouders doen om ervoor te zorgen dat de doelstellingen behaald worden?

Bijlage 2 Voorbeeld Individueel handelingsplan

INDIVIDUEEL HANDELINGSPLAN

Naam :
Geboortedatum :
Groep :

Leerkracht(en) :
Assistent(es) :
Gedragsdeskundige :

Soort indicatie :
CVI Indicatie nummer :
Einddatum CVI indicatie :

Opgesteld door :
Startdatum :
Einddatum :
Evaluatie :

Algemeen beeld

Integratief beeld

Bevorderende en belemmerende factoren

Perspectief

Medische gegevens

Beginsituatie

Didactisch niveau

Sociaal-emotioneel niveau

Leer/werk gedrag

Specifieke afspraken m.b.t. begeleiding

Pedagogisch

Didactisch

Hulpmiddelen

Inrichting fysieke omgeving

Voorbeeld doelen domeinen opgesteld door de leerkracht. Een keuze gemaakt in het zichtbaar maken van doelen, voor de vakgebieden sociaal emotionele ontwikkeling en taal en communicatie, omdat deze ouders gezien hebben in dit onderzoek.

Sociale en emotionele ontwikkeling

Zelfbeeld: jezelf kennen en waarderen (ik-ontwikkeling)

- geeft aan welke spullen van hem/ haar zijn of van een ander (laat het verschil blijken tussen 'mijn' en 'dijn' te beseffen)
- kent de namen van eventuele broers en zussen

Zelfbeeld: opkomen voor jezelf (assertiviteit/ zelfvertrouwen/ keuzes maken)

- geeft eigen keuze aan op een keuzebord
- kan nieuwe situaties aan, mits hierop wordt voorbereid

Sociaal gedrag: belangstelling voor de ander- omgeving / contactname

- doet handelingen van vertrouwde personen na (imiteert handelingen van de vertrouwde persoon)
- blijft enige tijd meedoen aan een (gezamenlijke) activiteit

Sociaal gedrag: omgaan met regels (trainbaar) / sociale functies

- doet op verzoek dingen tegen zijn/haar zin (omdat het moet)
- hanteert onder begeleiding de regels van het spel

Sociaal gedrag: sociale vaardigheden (rekening houden met de ander / delen en samenwerken)

- wacht op verzoek op de beurt
- speelt naast een ander kind, terwijl het zich beperkt tot eigen materiaal
- speelt naast een ander kind met hetzelfde materiaal
- blijft spelen op de mat

Taal en communicatie

Zinsbegrip

- haalt op verzoek een bekend voorwerp uit de kast in dezelfde ruimte
- haalt op verzoek een bekend voorwerp uit een andere ruimte
- wijst bekende afbeelding aan als hierom gevraagd wordt

Woordenschat

- begrijpt ruim 40 woorden

Denkrelaties

- maakt 'hoort-bij' combinaties

Begrijpend luisteren

- begrijpt een korte groepsinstructie van een dagelijkse activiteit
- wijst op een plaatje/foto de voorwerpen/personen aan die in een verteld verhaaltje voorkwamen.

Communicatieve voorwaarden

- gebruikt een niet specifiek woord om uit te drukken dat hij iets wenst zonder te zeggen

Conversatie deelname

- imiteert zwaaien en vrolijk gedrag bij komen en weggaan

Andere vakgebieden waar voor iedere leerling doelstellingen opgesteld zijn:

- Leren leren; werkhouding/spelhouding, werkwijze/spelwijze
- Rekenen; vergelijken/getalbegrip/tellen en sorteren/classificeren/seriën en ordenen
- Bewegingsonderwijs; houdingscontrole en transfer, evenwicht, lopen/rennen/verplaatsen, op-af-overstappen, traplopen, hinkelen/huppelen, klimmen/klauteren, zwaaien/duikelen/over de kop, pleinactiviteiten, balvaardigheid/balspelen, ren-tik-slagspelen, stoeien.

- Motorische ontwikkeling; fijne motoriek algemeen, specifieke vaardigheden
- Zintuiglijke ontwikkeling; visuele ontwikkeling: visuele waarneming, visueel geheugen, visueel-ruimtelijke waarneming, tactiele ontwikkeling+smaak/reukontwikkeling, auditieve ontwikkeling: auditieve waarneming, auditieve ontwikkeling: auditief geheugen, proprioceptieve-vestibulaire ontwikkeling.
- Praktische redzaamheid: jezelf verzorgen/ hygiëne, eten en drinken en aan-en uitkleden
- Kunstzinnige oriëntatie: beeldende vorming, muziek en bewegen
- Wereldoriëntatie: oriëntatie op ruimte, oriëntatie op natuur, oriëntatie op tijd.
- Spelontwikkeling
- Omgaan met media

Werkwijze/organisatie

Zie omschrijving in het groepsplan

Toetsing/evaluatie

Zie omschrijving in het groepsplan

Onderwijsondersteuning

Logopedie/RT/MRT/Spelbegeleiding/ Fysiotherapie

Inzet AWBZ-zorg

Doel
Voor persoonlijke verzorging (PV) en ondersteunende begeleiding (OB) en voor gedragregulatie
Organisatie/werkwijze

Ondertekening

BREDA,

Plaats:

Datum:

Handtekening directie:

Handtekening ouder(s)/verzorger(s)

Naam:

Naam ouder(s)/verzorger(s):

Bijlage 3 Toelichting bij het individueel handelingsplan voor leerlingen met ASS

Onderdeel: specifieke afspraken m.b.t. de begeleiding

De pedagogische aanpak

Deze kenmerkt zich vooral door het individuele onderwijs dat de leerlingen krijgen. Het groepsgebeuren komt op de tweede plaats en er kan pas sprake zijn van een groep als de leerlingen onderling op de juiste (individuele) manier worden aangesproken.

De pedagogische aanpak heeft de volgende kenmerken:

- Een duidelijke en begripvolle aanpak
- Eenduidige en consequente aanpak
- Juiste communicatie gebruiken (dit is zelden uitsluitend een verbale communicatie)
- Eenduidig zijn in de communicatie (dit houdt in voorzichtigheid met sarcasme, humor en woorden zoals straks, misschien en soms)
- Ongewenst gedrag niet belonen
- Kalm blijven, niet emotioneel reageren
- Uitgaan van de sociaal-emotionele leeftijd van de leerling
- De leerling met een ASS begrijpen; gedrag van een leerling kan verschillende betekenissen hebben.

De didactische aanpak

De leerling met een ASS vraagt om een specifieke didactische aanpak, uitgaande van de andere manier van cognitieve prikkelverwerking.

Bij leerlingen met een ASS dient rekening gehouden te worden met een beperkt repertoire aan basisvaardigheden op het gebied van communicatie, werkhouding, werkvaardigheden en zintuiglijke waarneming. In het onderwijsprogramma wordt dan ook tijd ingeruimd voor het ontwikkelen en uitbreiden van deze vaardigheden:

- In het onderwijsprogramma dient gericht aandacht besteed te worden aan het leren omgaan met routines, fixaties en angsten.
- Het is van belang in de aanpak te streven naar zelfregulatie. Dit vraagt om extra sturing en begeleiding, met name op het gebied van afwisseling van inspanning en ontspanning, leren vragen om hulp en het stimuleren van de zelfstandigheid.
- In het onderwijsaanbod staat het prikkelen van de zintuigen en het omgaan met zintuiglijke waarnemingen nadrukkelijk als onderwijsleergebied op het programma; vanwege sensorische informatieverwerkingsproblematiek. De leerkracht houdt voortdurend rekening met een hypo- of hypergevoeligheid of modulatieproblemen. In het onderwijsprogramma worden activiteiten toegepast die passen bij een

benadering van de sensorische informatieverwerkingsproblematiek om de alertheid op het juiste peil te houden.

- Om het leerproces voor de leerlingen te verduidelijken kan de specifieke educatieve benadering (TEACCH-methodiek; Treatment and Education of Autistic and related Communication Handicapped Children) een handig hulpmiddel zijn:
 - Belangrijke regels zijn visueel gemaakt (foto van de leerling bij de kapstok, picto van een mond met een rood kruis erdoor als herinnering om stil te zijn)
 - Visualiseren van structuur van de les
 - Aangepast prikkelaanbod (geen irrelevante informatie aan de muur)
 - Korte, concrete, gesproken zinnen
 - Regelmaat (op vaste tijden bepaalde activiteiten doen)
 - Houding van leerkracht is belangrijk
 - Visualiseren van de leerdoelen en leerstappen voor de leerlingen waarbij dit noodzakelijk en mogelijk is.

Daarnaast is het van belang dat het leerproces op een zoveel mogelijk expliciete manier wordt aangeboden. Het zogenaamde drie-fasen-model kan hierbij van toepassing zijn:

Fase 1: Aanleren aan de aanleertafel of in een individuele situatie (in een optimaal beschermde, prikkelarme en aangepaste situatie)

Fase 2: Leren aan de zelfstandige werktafel ("oefenfase")

Fase 3: In de reële context (aangeleerde kennis toepassen in de praktijk)

Bij het doorlopen van de fasen is de leerkracht alert op onzekerheid, angst, faalangst voor de aan te leren nieuwe oefenstof, werkwijze of gewijzigde omgevingsfactoren. Nieuwe leerstof wordt gestructureerd en in duidelijke, kleine stappen aangeboden. Tijdens de instructie is sprake van veel herhaling en bevestiging. De instructie vindt individueel of in kleine groepjes plaats, waarbij aandacht is voor de individuele leerstijl en competenties.

De inrichting van de fysieke omgeving

De omgeving moet verheldering bieden aan de leerling met een ASS en de omgeving maakt de te leren vaardigheden expliciet. Er wordt verheldering gegeven in tijd, ruimte, activiteit, materiaal en sociale regels. Aangezien veel leerlingen met een ASS visueel zeer sterk zijn, is de vorm van verheldering vaak visueel.

- Verheldering van tijd
 - Dagschema
 - Kalender
 - Werkschema
 - Kookwekker, zandloper

- Verheldering van ruimte
 - Afgescheiden eetplekken, werkplekken, speel-/vrijtijdplekken
 - Zo nodig “time-outplaatsen” waar een leerling tot rust kan komen
- Verheldering van activiteit
 - Werkschema's
 - Eéndoos-/tweedoostaken
 - Eenduidig materiaal
 - Activiteit wordt opgesplitst in deelactiviteiten, welke visueel aangegeven staan (foto- of pictomapjes)
- Verheldering van materiaal
 - Plaats van materiaal in kast is gevisualiseerd
 - Iedere kast heeft zijn eigen functie (ontwikkeling, knutsel, spel, vrije tijd)
 - Er zijn leerling-kasten en leerkracht-kasten

Bijlage 4 Verslag oudergesprek M.

Oudergesprek 1

Leerling M

23-04-2003

Dinsdagavond 19 april 20.00, huisbezoek

Aanwezig: vader, moeder, Anke (leerkracht)

Voorafgaand aan het huisbezoek heb ik ouders de vragenlijst gemaild, zodat we vooraf wisten welke vragen ik zou gaan stellen. Deze vragenlijst moest niet worden ingevuld, maar diende als voorbereiding. Deze keuze heb ik gemaakt, omdat ouders bij mij in de klas vaak het gevoel hebben dat de 'onderwijs carrière' erop zit, wanneer ik ze op gesprek vraag en dan vooral wanneer de psycholoog erbij komt zitten. Door ouders vooraf het doel van het gesprek helder te vertellen d.v.m. het telefoongesprek en in dit geval te laten zien kan dit het gesprek bevorderen en blijven we in de lijn van het onderzoek.

Tijdens mijn eerste gesprek heb ik een vraag toegevoegd, naar de vraag 'Wat willen jullie als ouders doen om ervoor te zorgen dat de doelstellingen behaald worden?'. Omdat de vraagstelling op deze manier ook richting ouders wordt teruggekoppeld, waardoor het proces samenwerken met ouders gestimuleerd wordt.

Hieronder heb ik de reacties van de ouders vermeld n.a.v. de vragenlijst.

Beeldvorming

Ik heb het vanuit het perspectief van de ouders opgeschreven.

M is hun oudste zoon en lijkt qua uiterlijk en karakter veel op zijn vader. Vader herkent veel in hem terug. Ondanks dat we niet met M kunnen praten weten we meestal wel wat M bedoelt. De strijd-en stress momenten zijn vaak op de momenten als M iets wil wat niet mogelijk is bijv. hij wil buiten spelen maar omdat het regent, mag dat niet, of als wij hem niet begrijpen wat hij precies wil. M kan zelf geen dagindeling invullen. Hij valt vaak in herhaling met zijn vraagstellingen en in zijn bezigheden. De laatste tijd gilt M veel wat voor ons ouders vaak door merg en been gaat en minder plezierig is binnen het gezin. M komt gelukkig vaak langs om te kroelen. Dat zijn toch de momenten dat M 'in onze belevenis' sociaal contact zoekt. Vader en M hebben soms 'kriebelmomentjes' en van het snuiven over elkaars neus krijgt M vaak de slappe lach. Deze momenten koestert vader en zijn de leuke momenten samen met M. Wel wordt hij steeds groter en sterker waardoor til-, stoei- en hulpmomenten steeds zwaarder worden. Dit vormt later een belemmering voor de toekomst en daarom trachten wij M zoveel mogelijk zelfstandig te laten worden waar mogelijk. M is zacht van karakter maar komt de laatste jaren meer voor zichzelf op.

Wat valt op rondom beeldvorming:

- Er wordt in de beeldvorming niet gesproken door ouders over de verstandelijke beperking
- Er wordt gesproken over de positieve momenten met hun zoon, ook de karaktereigenschappen
- Er wordt gesproken over de beperkingen die hun zoon in de thuissituatie met zich meebrengt.

Toekomstverwachting

Onze toekomstverwachting hebben wij enkele jaren geleden erg laag ingesteld, zodat elke verbetering als positief ervaren wordt. Een wens is dat M. zindelijk wordt. Dit zal een stuk zorg schelen. Het verschonen van M wordt steeds zwaarder doordat hij steeds groter, zwaarder en sterker wordt.

Na zijn 13de zouden ze hem graag door willen sturen naar het VSO.

Wat valt op rondom toekomstverwachting:

- Ouders zelf hebben een duidelijk toekomstbeeld van hun zoon voor zich.
- Ouders kunnen beredeneren waarom ze dit toekomstbeeld graag zouden willen bereiken.

Accenten binnen het onderwijs

Ouders hebben vooraf de vakgebieden gezien waar wij op de Liduinaschool werken, daarnaast heb ik aangegeven dat ze deze vraagstelling ook in een breder perspectief kunnen zien zoals 'als hij maar plezier heeft'.

De accenten binnen het onderwijs liggen voor deze ouders op de vakgebieden in de volgorde van de sociaal-emotionele ontwikkeling en dan vooral het omgaan met anderen. Op de tweede plaats de communicatie, hoe kunnen we M leren te communiceren, zijn wensen duidelijk te maken, zelf geven ze als suggestie misschien woordjes typen in de toekomst.

En op de derde plaats de praktische redzaamheid om hem te stimuleren in de toekomst op zichzelf te gaan wonen of in groepsverband. Ouders vinden het daarnaast belangrijk dat wanneer we zien dat M op een bepaald vakgebied uitblinkt, dat het extra gestimuleerd wordt, maar wel zo dat zijn onderwijspunten in balans blijven.

Wat valt op rondom accenten:

- Ouders kunnen duidelijk accenten aangeven en beredeneren waarom deze accenten belangrijk zijn.

Wat zou u graag willen dat uw zoon leert?

Ouders geven direct twee punten aan de zindelijkheidstraining en een uniform communicatiesysteem. Bij dat laatste geven ze aan het moeilijk te vinden om duidelijk naar school te maken dat hij thuis echt goed met picto's kan werken en niet met foto's. School wil graag dat we foto's gebruiken tijdens het vorige oudergesprek, maar picto's gaat juist zo goed thuis. We weten niet zo goed wat we ermee moeten

Ik geef aan dat ik begrijp dat het inderdaad erg lastig is om dit aan te geven. Ouders laten aan mij de pictogrammen die ze thuis zien gebruiken. En laten zien hoe ze deze met hem gebruiken. Ik geef aan dit mee te nemen naar de logopediste en er op terug te komen.

Wat valt op rondom de vraag wat willen jullie dat jullie zoon leert?

- Ouders kunnen duidelijk aangeven wat ze willen dat hun zoon leert
- Ouders kunnen kritisch naar school communiceren, maar vinden het moeilijk wanneer ze niet op één lijn zitten, lopen hierop vast.

De leerlijn taal en communicatie met als item communicatieve voorwaarden en sociaal-emotionele ontwikkeling. Wat u het komend jaar als doel willen stellen?

Ouders nemen met interesse de lijst met doelen aan vader krijgt van mij de lijst met doelen van sociaal-emotionele ontwikkeling, omdat hij dat zo belangrijk vindt. En moeder taal en communicatie. Beide ouders lezen de doelen nauwkeurig en stralen als ze ervaren dat hun zoon eigenlijk al ver is in de lijn, door te lezen.

Wat valt mij op:

- Ouders zijn geïnteresseerd in de doelen die op school gesteld worden en waar ze vandaan komen.
- Ouders kunnen meedenken over het stellen van doelen. Bij deze ouders zijn de door hun aangegeven doelen voor één jaar voor mij ook reëel.

Wat wilt u als ouders doen om ervoor te zorgen dat de doelstellingen behaald worden?

Tijdens het gesprek kom ik nog op de vraag wat ouders willen doen om M te helpen en begeleiden om de diverse doelen te halen. Ouders geven aan graag mee te denken en mee te helpen waar mogelijk.

Concreet gaan we verder in op de wens van ouders dat ze graag willen dat M zindelijk wordt. Moeder geeft aan dat het lastig is, ze zijn in totaal met 3 kinderen thuis (14 mnd, 4 jaar en 8 jaar) en dat is moeilijk plannen om hem steeds op het toilet te zetten. Maar ze willen het wel proberen samen met de thuiszorg die iedere dag tussen 15.30-20.00 in huis in om het gezin te ondersteunen. En door via school en thuis goed te kijken op welke manier we dit gaan opstarten en de vorderingen bijhouden.

Bijlage 5 Verslag oudergesprek F.

Oudergesprek 2

Leerling F.

Dinsdagavond 26 april 20.00, huisbezoek

Aanwezig: vader, moeder, zusje, F, Mirjam (klassenassistent) en Anke.

Voorafgaand aan het huisbezoek wilde ik de vragenlijst mailen, maar dit is niet gebeurd. Wel heb ik vader aan de telefoon gehad en hierbij geïnformeerd over het doel van het gesprek. Deze keuze heb ik kunnen maken, doordat ik al eerder een gesprek heb gehad.

Beeldvorming

F. is hun zoon, de oudste van de twee kinderen. Er is binnen het gezin nog een zusje van zoals ze zelf zegt bijna 10. F. heeft in huis een eigen slaapkamer op de benedenetage gekregen, zodat hij ook overdag wanneer hij het wil op zijn kamer kan spelen.

F. is een vrolijke jongen, maar ouders geven ook aan dat het wel zwaarder met hun zoon thuis wordt. Hij is groter en sterker geworden, waardoor je hem niet zomaar op zijn kamer kunt zetten, wanneer hij er even geen zin in heeft.

F. vindt het leuk om te varen op de boot en het liefst heel hard, alleen dat kan de boot niet altijd, maar hier geniet hij volop van. Hij heeft het thuis soms over school en dan meestal in de vorm van wie er in de klas zijn.

Wat valt op omdom beeldvorming:

- Er wordt in de beeldvorming niet gesproken door ouders over de verstandelijke beperking
- Er wordt gesproken over de positieve momenten met hun zoon, ook de karaktereigenschappen
- Er wordt gesproken over de beperkingen die hun zoon in de thuissituatie met zich meebrengt.

Toekomstverwachting

De toekomst voor F. is hem zo lang mogelijk op school proberen te houden, waar het mogelijk is. Zo hebben we afgelopen maand ervaren dat de samenvoeging van de klas veel extra zorg en ondersteuning vroeg zowel op school als in de thuissituatie en hierin willen ouders reëel blijven. Ze zouden het fijn vinden dat F. z'n dagbesteding op een zorgboerderij in de toekomst zou kunnen helpen. In eerste instantie hebben ze het voornamelijk over het kijken naar wat anderen doen, maar snel komen ze tot activiteiten die F. zelf misschien wel kan zoals vegen, tafels poetsen en melk inschenken, altijd onder begeleiding.

Wat valt op rondom toekomstverwachting:

- Ouders zelf hebben een duidelijk toekomstbeeld van hun zoon voor zich
- Ouders kunnen beredeneren waarom ze dit toekomstbeeld graag zouden willen bereiken

Accenten binnen het onderwijs

Ouders hebben vooraf de vooraf de vakgebieden gezien waar wij op de Liduinaschool werken, daarnaast heb ik aangegeven dat ze deze vraagstelling ook in een breder perspectief kunnen zien zoals 'als hij maar plezier heeft'.

1. Praktische redzaamheid
2. Taal en communicatie

Wat valt op rondom accenten:

- Ouders kunnen duidelijk accenten aangeven en beredeneren waarom deze accenten belangrijk zijn.

Wat wilt u dat uw zoon graag leert?

Ouders geven heel duidelijk aan dat we hem leren om hem voor te bereiden op het VSO en te kijken waar zijn talenten liggen, die verder ontwikkelt kunnen worden. Zo vindt F het fijn om de ramen te poetsen en probeer hier wat mee te doen zodat hij hier zijn dag later mee kan invullen.

Verder geven ze als een soort idee om te kijken naar een levensloop van een leerling. Waar gaan we naar toe werken en wat is er nodig om dit doel te behalen.

Wat valt op ik rondom wat willen jullie dat jullie zoon leert?

- Ouders kunnen duidelijk aangeven wat ze willen dat hun zoon leert en aangeven waarom.

De leerlijn taal en communicatie met als item communicatieve voorwaarden en sociaal-emotionele ontwikkeling. Wat zou u het komend jaar als doel willen stellen?

Ouders nemen met interesse de lijst met doelen aan, ze staan allebei verstelt van het verschillende aantal doelen wat er door school kunnen worden gesteld. Ze zijn ook wel trots op het feit dat hun zoon al verschillende doelen heeft behaald.

Ze maken een kritische opmerking met de vraag of het haalbaar is om bij hun zoon en over het algemeen de leerlingen uit de klas zoveel doelen aan te bieden. Kun je dat in een heel jaar oefenen? En mag je dat ook van een kind vragen die bijvoorbeeld bij binnenkomst niet lekker in zijn vel zit?

Ze vragen vooral waarom er zoveel doelen gesteld zijn. Zelf geef ik aan op basis van de inspectie alle vakgebieden moeten aanbod komen en daarnaast het is een leidraad, waar je als leerkracht doelen uit kunt halen om aan de leerling te werken.

Wat valt mij op:

- Ouders zijn geïnteresseerd in de doelen die op school gesteld worden en waar ze vandaan komen.
- Ouders kunnen meedenken over het stellen van doelen. Bij deze ouders zijn de door hun aangegeven doelen voor één jaar voor mij ook reëel.

Wat wilt u als ouders doen om ervoor te zorgen dat de doelstellingen behaald worden?

Ze zouden graag willen dat hun zoon zindelijk wordt, hiervoor willen ze hem wanneer hij goed in zijn vel zit helpen.